

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

VAIHTOEHTOJA VANKILALLE

Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden
näkemyksiä tuesta ja kontrollista yhdyskuntapalvelussa ja
valvontarangaistuksessa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Mikko Salopino
Jaakko Talvitie

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

SALOPINO, MIKKO &
TALVITIE, JAAKKO:

Vaihtoehtoja vankilalle
– Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston
työntekijöiden näkemyksiä tuesta ja
kontrollista yhdyskuntapalvelussa ja
valvontarangaistuksessa

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö, 61 sivua, 1 liitesivu

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden näkemyksiä tuen ja kontrollin merkityksestä yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen suorittamiseen nähden. Rikosseuraamuslaitoksen Lahden yhdyskuntaseuraamustoimisto toimi myös työmme toimeksiantajana.

Tutkimuksemme käsittelee rikoksen ja rangaistuksen merkitystä ja ideologiaa taustana sille työlle, jota yhdyskuntaseuraamuslaitoksessa tehdään. Työssä käsitellään myös ehdottoman vankeuden sijasta tuomittavat yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus, jotka ovat opinnäytetyömme keskiössä olevat yhdyskuntaseuraamukset. Myös sosiaalisen työn osuutta on käsitelty, sillä yhdyskuntaseuraamustoimistossa tehtävässä työssä on kuitenkin kyse asiakastyöstä, jossa tuen ja kuntouttamisen aspektit näkyvät tärkeinä tekijöinä.

Tutkimuksemme on laadullinen ja se on toteutettu teemahaastattelun kautta kerättyjen tietojen sisällönanalyysillä. Haastattelututkimuksen tulokset kertovat, että parannettavaa on seuraamusta suorittavien asiakkaiden tukemisen suhteen. Keväällä 2015 voimaan tulevan yhdenmukaistetun yhdyskuntaseuraamuslain pitäisi korjata joitakin tämänhetkisiä puutteita tässä prosessissa.

Asiasanat: rikosseuraamuslaitos, yhdyskuntaseuraamukset, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, tuki, kontrolli, sosiaalinen työ

Lahti University of Applied Sciences

Degree programme in social services

SALOPINO, MIKKO &
TALVITIE, JAAKKO:

Alternatives to prison
– Opinions on support and control in
community service and in supervision
sentence by employees of community
sanctions office in Lahti

Bachelor's thesis in social pedagogy for work with adults, 61 pages, 1 page of
appendices

Spring 2015

ABSTRACT

The objective of this bachelor's thesis was to examine the visions on the meaning of control and support in community sanctions as seen by the employees of the community sanctions office of Lahti. The Criminal sanctions agency's community sanctions office of Lahti also operated as the commissioner of our work.

Our research deals with the meaning of crime and punishment and the ideology behind the work that is being done at the community sanctions office. The work also covers the supervision sentence and community service, which are the community sanctions at the center of our thesis. A part of social work has been dealt also, since the work at the community sanctions office is customer directed and the important elements of support and rehabilitation are present.

Our research is of qualitative nature and it is actualized by content analysis gotten from the theme interviews. The results of the research interviews show that there are issues to be improved in supporting the customers to fulfill their sanctions. The standardized law of the community sanctions, coming in spring 2015, should patch some glitches in the current process.

Key words: criminal sanctions agency, community sanctions, community service, supervision sentence, support, control, social work

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
1 RIKOS JA RANGAISTUS	3
1.1 Mikä on rikos?	3
1.2 Rangaistus ja sen teorit	5
1.3 Kriminologian koulukunnat	8
1.4 Yhdyskuntaseuraamukset	10
1.4.1 Yhdyskuntapalvelu	13
1.4.2 Valvontarangaistus	17
1.5 Yhdyskuntaseuraamuslakien yhtenäistäminen	20
2 TUEN JA SOSIAALISEN TYÖN MERKITYS	22
2.1 Sosiaalinen työ yhdyskuntaseuraamuksissa	22
2.2 Rangaistun sosiaaliset tarpeet	25
2.3 Onnistunut vuorovaikutus	27
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
3.1 Laadullinen tutkimus	30
3.2 Teemahaastattelu	31
3.3 Sisällönanalyysi	32
3.4 Aikataulu ja työn vaiheet	32
4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TARKOITUS	36
4.1 Tiedonhaku ja aiemmat tutkimukset	36
4.2 Tutkimuskysymykset	37
5 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU	38
5.1 Tuki ja kontrolli yhdyskuntaseuraamuksissa	38
5.2 Tuen ja kontrollin ristiriita	40
5.3 Yhteistyötahojen merkitys	41
5.4 Seuraamuksen onnistunut suorittaminen	43
5.5 Seuraamuksen keskeytyminen	43
5.6 Seuraamuksen jälkeiset toimenpiteet	45
5.7 Työntekijöiden esittämiä kehitysehdotuksia	46
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
7 POHDINTA	54

7.1	Luotettavuus ja eettisyys	55
7.2	Jatkotutkimusajatukset	57
	LÄHTEET	58
	LIITTEET	61

JOHDANTO

Vankila ei ole paras rankaisumuoto tietynlaisten rikosten sovittamiseksi sen haittavaikutustensa vuoksi. Muun muassa tästä syystä yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus ovat ehdottoman vankeuden sijaan tuomittuja vapaudessa toimeenpantuja yhdyskuntaseuraamuksia, joiden määrä rankaisuihin on yleisesti kasvamaan päin. Yhdyskuntaseuraamuksissa tuomittu pystyy säilyttämään sosiaaliset suhteensa sekä esimerkiksi työnsä rangaistusta suorittaessaan. Seuraamusten rangaistuksellisuuden lisäksi tuomittua tuetaan esimerkiksi päihderiippuvuuteen ja muihin sosiaalisiin ongelmiin puuttamalla.

Opinnäytetyössämme tutkimuksen aiheena ovat yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden näkemykset yhdyskuntapalvelusta sekä valvontarangaistuksesta. Haastatteluiden kautta pyrimme saamaan selville seuraamuksiin liittyvän tuen ja kontrollin merkityksen, sekä miten tukea voitaisiin tarvittaessa lisätä seuraamuksen loppuun saattamiseksi ja sen jälkeenkin.

Haastattelimme kolmea (n=3) Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijää aiheeseen liittyen. Rajasimme haastatteluun valitut työntekijät niihin, kenellä oli kokemusta sekä yhdyskuntapalvelun että valvontarangaistuksen valvonnasta.

Idea opinnäytetyömme aiheeseen syntyi Rikosseuraamuslaitoksen Lahden yhdyskuntaseuraamustoimistolla suoritetun harjoittelun kautta. Toimeksiantajan kanta opinnäytetyön aiheeseen oli heti selvä, että aihe olisi valvontarangaistukseen liittyvä. Valvontarangaistus on Suomessa vielä erittäin tuore rangaistusmuoto, joten siitä tehtyjä tutkimuksia tai opinnäytetöitä ei vielä ollut kovin monia. Päätimme ottaa käsittelyyn myös toisen yhdyskuntaseuraamuksen, yhdyskuntapalvelun, joka on valvontarangaistuksen tavoin vaihtoehtoinen rangaistus ehdottomana tuomitulle vankeudelle.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, koska rikollisuus on pysyvä, joskin marginaalinen, osa yhteiskuntaamme. Rikosten ennaltaehkäisyyn voidaan vaikuttaa yhdyskuntaseuraamusten kautta huomattavasti paremmin kuin ehdottoman vankeuden avulla. Tästä syystä seuraamusten tuen ja kontrollin merkitystä on tärkeä tutkia toiminnan kehittämiseksi.

Tuen ja kontrollin teema tuli työelämän edustajan toiveesta, joten keskityimme tutkimuksessamme siihen. Rangaistuksen aspekti sisältyy pitkälti itse rangaistuksiin. Tuen osuutta käsittelemme yhdyskuntaseuraamustoimistossa tehtävän sosiaalisen työn kautta.

1 RIKOS JA RANGAISTUS

Tässä luvussa käsittelemme rikoksen ja rangaistuksen historiaa, tematiikkaa ja niiden merkitystä yhteiskunnassa. Rikoksen ja rangaistuksen peruskäsitteiden ja pienen historiikin lisäksi esittelemme opinnäytetyöhömmme kuuluvat yhdyskuntaseuraamukset: yhdyskuntapalvelun sekä valvontarangaistuksen.

1.1 Mikä on rikos?

Rikoksen määrittäminen on hankalaa, jopa mahdotonta, ilman oikeaa kontekstia. Rikos käsitteenä ei ole itsenäinen ja riippumaton substanssi, joten se vaatii rinnalleen muita sitä kuvaavia ja sen olemassaolon oikeuttavia tekijöitä sekä konsepteja. Yksittäinen rikos on itsenäinen yksikkö, mutta kuitenkin se on osa laajempaa kokonaisuutta, joka määrittelee sen, ja toisinpäin.

Tuhkanen (2012, 1) määrittelee rikoksen ihmisen tekemäksi teoksi, joka ei ole hyväksyttävä ja on siten oikeudenvastainen, mutta joka vaatii olemassaolonsa oikeutukseksi rikoksen käsitteen. Laine (2014, 34–35) määrittelee rikoksen käsitteen intentionaaliseksi, eli tarkoitukselliseksi teoksi, joka “– rikos- tai muussa lainsäädännössä määritellään rangaistavaksi ja johon valtiolla on rankaisuoikeus”.

Rikoslaki on yhteiskunnan luoma sosiaalinen konstruktio, joka määrittelee hyvin pitkälle sen mikä nähdään normaalina ja mikä epänormaalina, hyväksyttävänä ja ei-hyväksyttävänä. Normaaliuden käsite taas pohjautuu normin käsitteeseen, mikä on yksi sosiologian peruskäsitteistä. Normit ovat yhteisön tai yhteiskunnan luomia sääntöjä käyttäytymisen suhteen, ja rikollisuus voidaan nähdä siis poikkeavuutena normaalisuuden kontekstissa. (Laine 2014, 21.) Rikoslaki rakentuu siis normien varaan ja määrittelee mikä on rikollista ja mikä ei.

Rikoslaki ei ole staattinen, vaan elää jatkuvasti, kun rikoksiksi luokiteltuja tekoja dekriminoidaan, uusia rikoksia ilmenee ja niitä vastavuoroisesti kriminalisoidaan (Laine 2014, 35). Näihin vaikuttavat Tuhkasen (2012, 3) mukaan esimerkiksi kulttuurisidonaisuuden kautta uskonto, politiikka sekä ajanhengen mukaiset moraalikäsitteet ja asenteet.

Kriminologian perusnäkemys rikollisuudesta koostuu liikkeestä (moving target) ja liikkumattomuudesta (stationary core). Symbolisena esimerkkinä otetaan vaikka maapallo: sen ytimessä on liikkumaton osa, joka symboloi sellaisia rikoksia, jotka koemme luonnostaan tuomittavina ja väärinä, ja joiden tuomittavuutta ei eri aikakausien moraalinäkemykset, kriminalisoinnit ja dekriminalisoinnit muuta. Liikkuvina mantereina ja valtamerinä pinnalla ovat ajanhengen mukaisesti vaihtuvat, toisinaan rikoksiksi säädetyt ja ajoittain taas hyväksytyt käyttäytymisen muodot. Myös kulttuurien näkemykset rikollisuudesta vaihtelevat. (Laine 2014, 32, 38–39.) Beccarian (2012, 42–43) mielestä nämä muutokset johtuvat lainsäätäjien tunteellisuudesta ja syvemmästä ymmärtämättömyydestä, jotka “ajan hammas” lopulta saattaa tasapainoon.

Myös sillä, mikä nähdään rikollisena, on seuraamuksensa, eivätkä nämä seuraamukset ole aina positiivisia. Esimerkkinä Laine (2014, 37) kuvailee Morrisin ja Hawkinsin (1969) näkemystä, jonka mukaan moderneissa yhteiskunnissa esiintyvä ylikriminalisointi johtaa lopulta rikollisuuden vähenemisen sijasta sen kasvuun useammilla sektoreilla. Tämä näkyy esimerkiksi tiettyjen päihteiden kriminalisoinnin seurauksena kyseisten päihteiden korkeina hintoina katukaupassa ja pimeillä markkinoilla. Tämä taas saa jotkut ihmiset turvautumaan rikoksiin, jotta pystyvät rahoittamaan päihteidensä käytön. Myös vakavampien rikosten selvittäminen estyy niin kutsuttujen uhrittomien rikosten viedessä resursseja. (Laine 2014, 37.)

Rikollisuutta näyttäisi esiintyvän kaikkialla maailmassa. Monet ovat pohtineet sen mahdollisia hyötyjä, merkityksiä ja vääjäämättömyyttä, joiden vuoksi sitä ei voisi olla olemattakaan. Cohen (1966) on pohtinut poikkeavuuden ja rikollisuuden positiivisia funktioita Émile Durkheimin sosiologisiin näkemyksiin perustuen muun muassa siten, että ne yhdistävät ryhmiä, luovat solidaarisuutta ja toimivat varoituksina yhteiskunnan puutteita kohtaan. Samanlaisia ajatuksia on tuottanut kriminologi Törnudd (1969), jonka mukaan rikokset ja niiden uhka yhdistävät ihmisiä. Rikokset luovat ennen kaikkea myös normeja, ja normit vaativat vahvistuakseen niiden rikkomista. (Laine 2014, 42–44.)

Sytä rikollisuudelle ei voida esittää kuin eri näkemysten perusteella, jotka ovat usein toistensa vastakohtia ja ajoittain jopa ristiriidassa keskenään. Teorioita on

monenlaisia. Havaittuja syitä rikollisuuden taustalla on tutkittu, pohdittu ja osaksi todettukin muun muassa psykologiselta sekä sosiologiselta kannalta. Pääsyyt voidaan jakaa perintötekijöihin sekä sosiaalisen ympäristön vaikutukseen.

Mielenterveys- ja erityisesti päihdeongelmilla on katsottu olevan melko varmasti osansa rikollisuutta aiheuttavista osatekijöistä. (Tuhkanen 2012, 4–5.)

Kriminologian ja rankaisun sosiologian puolella samoja kysymyksiä pohditaan Laineen (2014, 17) mukaan kerta toisensa jälkeen:

- mikä on perintötekijöiden ja ympäristön suhde rikolliseen käyttäytymiseen?
- Onko taustalla vapaa tahto vai determinaatio?
- Onko rikollinen käyttäytyminen normaalia vai poikkeavaa?
- Pitäisikö rangaista, hoitaa vai molempia?

Moni asia vaikuttaa Laineenkin (2014, 186) mukaan rikollisuuden syihin muun muassa yksilöllisellä, yhteiskunnallisella, kulttuurisella sekä alakulttuurisellakin tasolla, joten on ymmärrettävää, että yhtenäistä ja kaiken kattavaa teoriaa rikollisuuden syystä ei voida välttämättä tuottaa. Olivatpa rikollisen käyttäytymisen syyt mitkä tahansa, niin selvää on, että rikollisuuteen on pyritty aina vastaamaan jonkinasteisella rangaistuksellisuudella.

1.2 Rangaistus ja sen teoriat

Rangaistukset ovat muuttuneet historian saatossa vaihtoehtoisten rangaistusmenetelmien synnyn ohella. Yksi keskeisimmistä muutoksista tapahtui 1700-luvun lopun vallankumousten vaikutuksesta, kun laitostetusta vankilasta tuli sivistyneemmän ja valistuneemman maailman vaihtoehto kuolemanrangaistukselle (Foucault 1980, 13; Laine 2014, 330). Aiemmin rangaistuksen perustana oleva ruumiillinen kärsimys, kidutus ja kuolema, vaihtuivat tuolloin yksilön vapauden sekä oikeuksien riistämiseksi. Vankilan koettiin olevan myös inhimillisempi tapa rangaista. (Foucault 1980, 18.)

Cesare Beccaria oli yksi merkittävimmistä valistusajan ajattelijoista, joka kirjoitti näihin muutoksiin erittäin merkittävästi johtaneessa manifestissaan raakalaismaisten rangaistusten hyödyttömyydestä ja ristiriidasta valistuneeseen

oikeudenmukaisuuteen nähden (Beccaria 2012 [1764], 36; Laine 2014, 229). Hänen rikoksia ennaltaehkäisevään, eli preventioon tähtäävät näkemyksensä rangaistuksista suosivat julmuutta tehokkaampia keinoja rikollisuuden vähentämiseksi (Beccaria 2012 [1764], 79).

Jotta ymmärrettäisiin rikoksen ja rangaistuksen merkitys paremmin kokonaisuudessaan ja suhteessa toisiinsa, on tarpeen tarkastella hieman rangaistuksen ideologiaa. Mitä rangaistuksella siis tarkoitetaan?

Matikkala (2010, 3) määrittelee rangaistuksen virallisena paheksunnan osoituksena rikoksen tehnyttä henkilöä kohtaan. Se on rikosentekijää kohtaava haitallinen virallisseuraamus, joka kohdistuu vähentävästi hänen oikeushyviinsä, joita ovat esimerkiksi vapaus ja varallisuus. Laine (2014, 222) pohtii rangaistusta oikeutuksen kannalta ja sitä, että rikos ja rangaistus edellyttävät toisiaan.

Vastauksia kysymykseen “miksi rangaistaan?” voidaan hakea rangaistusteorioiden kautta. Muiden ohessa Matikkala (2010) jakaa rangaistusteoriat retriibutio- ja preventioteorioihin.

Retriibutioteorian mukaan rikos itsessään oikeuttaa, jopa velvoittaa, sen suhteen verrannolliseen rangaistukseen. Rangaistusteoria retributivismin takana ulottuu ideologialtaan ja historialtaan Hammurabin ajan “ius talionis” -lakiin, joka vaati silmää silmästä ja hammasta hampaasta (Laine 2014, 224–225). Tästä kyseistä teoriaa onkin kritisoitu, sillä vahvasti taakse päin, jo tehtyyn tekoon suuntaavuudellaan se ei tarjoa rangaistukselle oikeastaan muuta funktiota kuin koston. (Matikkala 2010, 4.) Myös Laine (2014, 225–226) kritisoi vastaavuusperiaatteeseen perustuvaa rangaistusta sillä, että sillä on hyvin vähän rikollisuutta estäviä ominaisuuksia. Retriibutioteoria luo rangaistuksen oikeutuksen, mutta ei ole kelvoinen määrittelemään tapaa rangaista (Laine 2014, 225). Tietysti rikoksen ja rangaistuksen suhteen täytyy olla jonkinlainen vastaavuus, mutta tästä enemmän preventioteorioiden kohdalla.

Retriibution, eli koston aspektia on tutkittu monilta kannoilta. Yksi tuoreimmista näkemyksistä tulee useita tieteenaloja yhdistelevän evoluutiopsykologian kautta. Laine (2014, 251) kertoo evoluutiopsykologian haastavan yhteiskuntatieteiden

vallalla olevan standardimallin ihmisen käyttäytymisen taustalla toimivista sosiaalisista konstruktioista. Evoluutiopsykologinen näkemys moraalista, oikeudesta, kostosta ja rangaistuksesta sekä koko inhimillisen toiminnan luonteesta nojaa ihmislajin kulttuurisidoksettomiin ominaisuuksiin, jotka se näkee darwinilaisittain osana ihmisluontoa (Laine 2014, 247–248). Oikean ja väärän tasapainottaminen voisi olla siis geneettisestikin osa luonnon, kuin myös täten ihmisluonnonkin, lainalaisuutta.

Retribuutioteoriaa on kutsuttu myös absoluuttiseksi teoriaksi, koska äärimmilleen vietynä se voi olla erittäin ankara: esimerkiksi henkirikokseen soveltuvana ja oikeudenmukaisena, eli vastaavana rangaistusmuotona ei kriitikoiden mukaan nähtäisi olevan muuta vaihtoehtoa kuin kuolemanrangaistus (Matikkala 2010, 4). Retribuutioteoriasta käytetään myös termiä sovitusteoria, sen rikosta menneisyyteen päin sovittävän luonteensa vuoksi (Kuha 2014, 2).

Preventioteoriat suuntaavat vastaavasti kohti tulevaa: kun retribuutioteorian näkemyksen mukaisesti rangaistiin, koska oli tehty väärin, niin preventioteorioissa rangaistaan, jotta jatkossa ei niin enää tehtäisi (Matikkala 2010, 4).

Erityispreventiossa keskitytään yksilötason vaikuttamiseen uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi ja yleispreventio voidaan nähdä laajemmassa mittakaavassa koko kansan moraalialueita ja lainkuuliaisuutta luovana sekä ylläpitävänä vaikuttimena. (Laine 2014, 214.) Yleispreventioteoria jaetaan vielä kahteen, pelotus- ja integraatiopreventioon. Välittömän pelotusprevention tarkoitus on nimensä mukaisesti saada rangaistuksen uhan kautta ihmiset välttämään rikoksia. Välittömän integraatioprevention tarkoitus taas on ajan kanssa saada luotua moraalialueita ihmisten keskuudessa, saada ihmiset luottamaan legitimiin järjestelmään ja kokemaan se autoritäärisenä. (Laine 2014, 282).

Beccaria (2012 [1764], 60) katsoi rangaistusten yhteiskunnallisena tehtävänä nimenomaan niiden pelote-efektinä toimimisen. Tavoitteet preventioteorioissa ovat utilitaristisia, eli hyötyajatteluun perustuvia (Laine 2014, 223). Utilitarismin ja preventioteoreettisen rangaistusmallin tarkoituksena on tuottaa rikoksettomuuden kautta yhteiskunnallista hyvää (Kuha 2014, 2; Laine 2014, 223). Absoluuttisen retribuutioteorian sijaan preventioteoriat voidaan nähdä relatiivisina: rangaistuksista saatu yhteiskunnallinen hyöty vaikuttaa niiden

muotoon ja sisältöön (Matikkala 2010, 4). Preventioteorioitakin on moitittu. Matikkala (2010, 5) kirjoittaa kritiikin kohdistuvan nimenomaan siihen, että rikollista käytetään pelotusefektin kautta hyväksi, joka on kantilaisen etiikan mukaan väärin. Pelotusefektin idea voi pahimmillaan johtaa myös siihen, että rikoksista määrätään lopulta ylisuuria ja brutaaleja rangaistuksia. Lisäksi rikokset, jotka tapahtuvat äkkipikaisuuden, päihteiden ja muiden ei-laskelmoitujen syiden vuoksi, ovat kriitikoiden mielestä utilitaristisen ihmiskuvan ja vapaan tahdon vastaisia. (Laine 2014, 388; Matikkala 2010, 5.)

Käytännössä rangaistusten oikeutus, merkitys ja toimeenpano muodostuvat edellä mainittujen teorioiden yhteensovittamisen kautta. Tarkoituksena on kuitenkin pyrkiä lakien kautta saamaan aikaan yhteiskunnassa mahdollisimman paljon hyvää mahdollisimman monille. Jo Beccaria (2012 [1764], 52) kirjoitti alunperin vuonna 1764 ilmestyneessä kirjassaan rangaistuksen merkityksestä:

Rangaistuksen on tarkoitus

- estää rikoksentekijää aiheuttamasta enempää vahinkoa muille kansalaisille
- toimia varoittavana esimerkkinä muille olla syyllistymättä samanlaisiin rikoksiin.

1.3 Kriminologian koulukunnat

Kriminaalipolitiikassa rangaistuksia on prosessoitu kolmen koulukunnan kautta. Kyseisiä koulukuntia ovat klassinen koulukunta, positivismi, eli hoitoideologia sekä uusklassinen koulukunta.

Klassisen ajattelun aikana 1700-luvulla oikeusistuimet kiinnittivät pääsääntöisesti huomion vain rikokseen itsessään. Rikoksen konkreettinen osalliset, tekijä ja mahdollinen uhri, olivat toissijaisia ja merkityksettömämpiä tekijöitä, sillä rikoksen katsottiin kohdistuvan ennen kaikkea yhteiskuntaa kohtaan. Oletetun rikoksentekijän yhteiskunnallisella asemalla, iällä tai psyykeen terveydellä ei ollut merkitystä, koska rikokset nähtiin tehdyiksi, valistusajan utilitaristisen näkemyksen mukaisesti, vapaan tahdon pohjalta. (Laine 2014, 281.)

Rangaistukset olivat Laineen (2014, 281) mukaan yleispreventiivisiä, eli rangaistusten kautta saavutettujen hyötyjen tuli olla niiden aiheuttamia haittoja

suurempia. Vastavuoroisesti seuraamuksen piti tuottaa rikoksen tehneelle enemmän haittaa kuin mitä hän rikoksestaan hyötyi (Beccaria 2012 [1764], 80). Näistä syistä tuomitut ja rangaistut toimivatkin usein varoittavina esimerkkeinä muille

Klassisen ajattelun aikana rangaistukset perustuivat suppeaan ja yksinkertaiseen järjestelmään. Klassisen ajattelun mallia kritisoitiin sen äärisovellutusten kautta, kun muun muassa kehitysvammaisia, mielisairaita ja pieniä lapsiakin tuomittiin, muka täydessä ymmärryksessä tehtyjen, rikoksien pohjalta. (Laine 2014, 387–388.)

Rikosten ennaltaehkäisemistä ajatellen Beccaria (2012 [1764], 70) kirjoitti, että rikoksen ja rangaistuksen vastaavuus luonnetasolla tuli olla mahdollisimman yhdenmukainen. Beccarian ajatuksen mukaan tällaisen yhdenmukaisuuden johdosta rikosta suunnittelevaan vaikutti tasapainottavasti myös rikoksesta saadun hyödyn vastapainona siitä seuraavan rangaistuksen pelko.

Positivismin, eli hoitoideologian aikakaudella 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, fokus siirtyi rikoksesta kohti sen tekijää ja syihin rikollisuuden taustalla. Tällöin muiden muassa lääketiede, psykologia ja psykiatria alkoivat näkyä myös kriminaali- sekä rankaisupoliittisissa käytännöissä, ja pian rikollisuutta tutkittiin ikään kuin sairautena. Lääkärit, psykologit ja sosiaalityöntekijät toimivat asiantuntijoina tuomittujen rangaistuksen laatua pohdittaessa. Päinvastoin kuin klassisessa ajattelussa, hoitoajattelussa keskityttiin rikosentekijään, tämän taustoihin ja myös asiantuntijoiden visioihin tämän tulevaisuudesta. Rikos itsessään jäi vuorostaan enemmän toissijaiseksi. Moni tuomittiinkin ajanhengen mukaisen hoidollisen ja kriminaalipoliittisen näkemyksen mukaisesti pakkohoitoon, jossa rikollisuutta hoidettiin esimerkiksi sähköshokeilla, lobotomialla ja pakkokastraatioilla. Kritiikkiä hoitoideologinen ajattelu on saanut muun muassa tuomitun yksilöllisen vastuun kadottamisesta sekä yhteiskunnallisten tekijöiden unohtamisesta yksilökeskeisyyden varjolla. (Laine 2014, 388–390.)

Uusklassinen koulukunta yhdisti kahden edellisen aatemaailman. Keskiöön otettiin jälleen rikos, mutta siihen johtaneisiin syihin katsottiin lukeutuvan nyt

myös lieventävät asianhaarat, myös syyntakeettomuus. Myös pakkohoidosta luovuttiin, mutta vapaaehtoisuuden perusteella erilaisia kuntouttavia elementtejä alettiin sisällyttämään tuomioiden oheen. Tuomioiden yleisestävyyttä alettiin korostaa jälleen. Kritiikkiä uusklassinen, kuten klassinenkin ajattelu, on saanut muun muassa siitä, että kaikki rikokset eivät toteudu yleisprevention ihanteiden mukaisesti. (Laine 2014, 390–392.) Mathiesen (2006) esittää, että erityisesti vakavissa rikoksissa ei välitön pelotuspreveniokaan toimi. (Laine 2014, 283–284.)

Laine (2014, 387) kertoo näiden eri koulukuntien yhteydessä viitattavan usein niin kutsuttuun kriminaalipolitiikan heiluriin. Tällä Laine tarkoittaa sitä, että aina tietyn ajanjakson ja kritiikin kautta palataan lopulta vanhaan näkemykseen, mutta edellisten aikakausien ja koulukuntien näkemysten kautta saatujen tietojen pohjin päivitettyinä. Laine (2014, 392) kirjoittaakin, että viime vuosituhannen lopulla on siirrytty jo uusklassisesta uuspositivismiin ja uushoitoideologian aikaan. Tällöin mukaan ovat tulleet vahvemmin myös niin kutsutut yhdyskuntaseuraamukset.

1.4 Yhdyskuntaseuraamukset

Vaikka vapaudessa suoritettavia rangaistuksia pidetään usein modernin ajan seuraamuksina, on suurin osa niistäkin kehitetty jo 1800-luvulla laitoksellisen vankilamallin vaihtoehtoiksi (Laine 2014, 397). Yhdyskuntaseuraamuksia, joita myös avoseuraamuksiksi ja vapausrangaistuksiksikin kutsutaan, yhdistää niiden täytäntöönpano yhdyskunnassa vankilan sijaan. Avoseuraamuksien luonteeseen kuuluvat muiden muassa velvollisuus ilmoittautua ja käydä töissä, tai muussa toiminnassa, tiettyyn aikaan. (HE 215/2014, 5.)

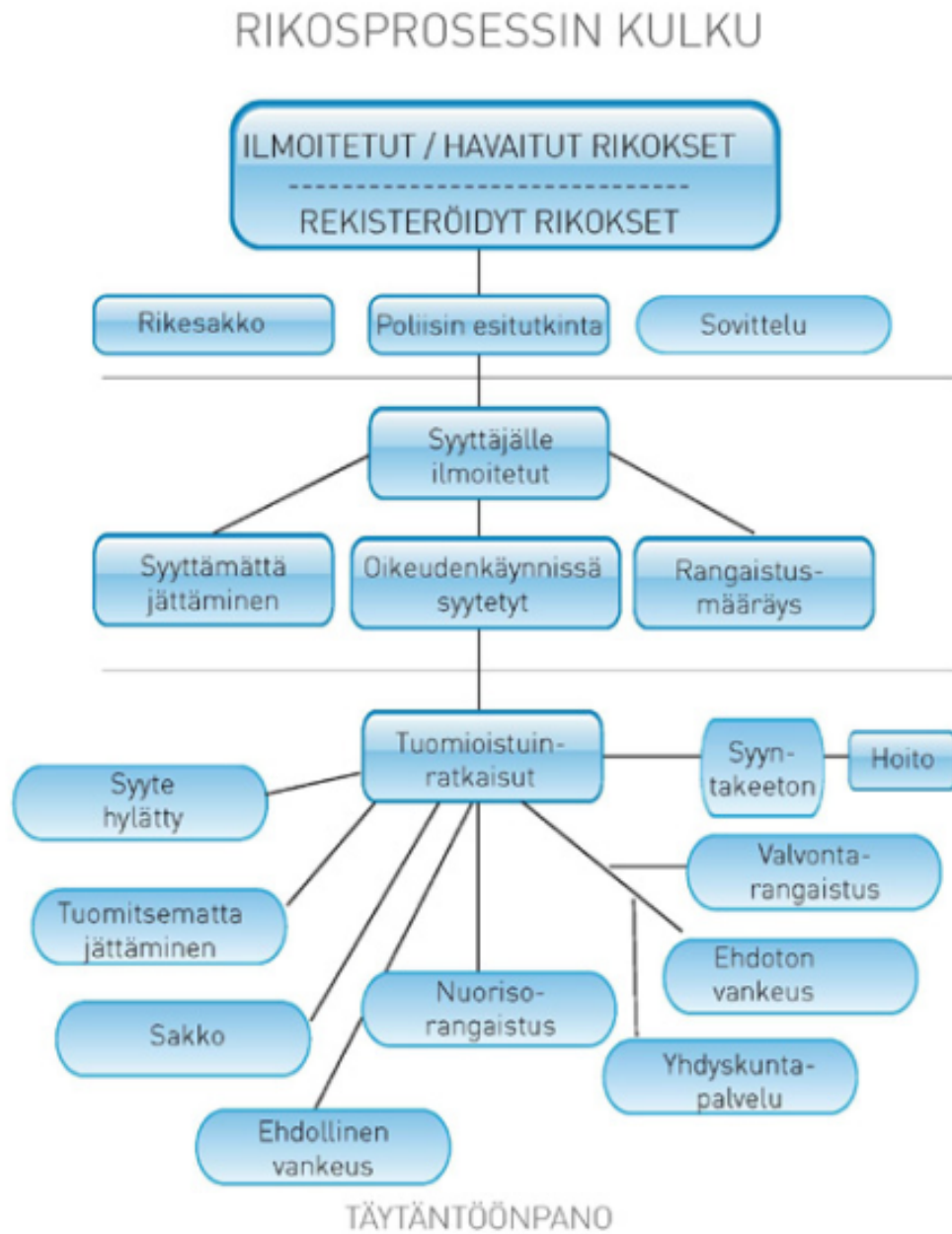
Syitä vaihtoehtoisten rankaisumallien takaa löytyy useampia. Kansainvälisesti yhdyskuntaseuraamusten yleistymisen syynä oli 80-luvun lopulla erityisesti Yhdysvalloissa sekä Englannissa vankiloiden nopea täytyminen, jonka seurauksena vankeudelle oli mietittävä vaihtoehtoisia keinoja rangaista. Vankipopulaation vähentämiseksi piti löytää uusia tapoja rangaista erityisesti omaisuusrikoksista ja lievemmistä väkivaltarikoksista tuomittuja, joiden kohdalla vankila ei ollut täysin välttämätön, mutta sakotkaan eivät tuoneet riittävää rangaistusta (Bottoms, Rex & Robinson 2004, 4; Whitfield 1997, 3–5). Keinänen

(2008, 9) määrittelee yhdyskuntaseuraamusten synnyn syinä vankeuden aiheuttamien haittojen vähentämisen sekä säästöt kustannuksissa, joita vankeusjärjestelmä yhteiskunnalle aiheuttaa. Myös Laine (2014, 397) korostaa yhdyskuntaseuraamusten takana olevien syiden olevan taloudellisuuden lisäksi sidoksissa vankilan haittavaikutusten välttämiseksi. Keinänen (2008, 8) kirjoittaa vankeuden katkaisevan suhteet siviilimaailmaan ja edesauttavan vankilakulttuuriin sisältyvään rikolliskulttuuriin kiinnittymistä sekä yhteiskuntavastaisuutta. Näihin vahvasti sidoksissa olevia haittoja ovat Kivivuoren (Kivivuori & Linderborg 2009, 56) mukaan uusien rikosten oppiminen, uusiin huumeisiin tutustuminen sekä rangaistuksen jälkeen vapaudessa jatkuvat kontaktit muihin vankeihin.

Keinänen (2008, 9) mainitsee lisäksi yhtenä syynä yhdyskuntaseuraamusten synnylle sen uskomuksen kumoutumisen, jonka mukaan vankeuden aikana tehdyillä kuntoutumismenetelmillä oli parantavia vaikutuksia tuomitun rikolliseen käyttäytymiseen. Laine (2014, 289) tarkentaa, että tuolloin oli kuntoutuksen hoito-ohjelmien teoriapohja sellainen, että se katsoi rikollisuuden olevan jotain sellaista, mikä voitaisiin parantaa. Käännekohtana oli Martinsonin (1974) toteuttama yhteenveto tuloksista, joiden piti osoittaa erilaisten kuntoutustoimien vaikutus rikollisten kuntoutumiseen ja uusintarikollisuuden vähenemiseen. Martinsonin artikkelin nimi ”What works?” saikin kriminologiassa pian lempinimen ”Nothing works”, koska yksilöllisillä kuntoutumismenetelmillä ei ollut saatu minkäänlaisia merkittäviä tuloksia rikollisuuden vähentämiseksi. (Laine 2014, 288.) Tässä kohtaa saattoi olla yksi Laineen (2014, 387) mainitseman kriminologisen heilurin heilahduksista.

Yhdyskuntaseuraamukset ovat tärkeä osa myös suomalaista rikosseuraamusjärjestelmää. Yhdyskuntaseuraamuksia Suomessa ovat yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, ehdollisen vankeuden valvonta, nuorisorangaistus sekä ehdonalaisen vapauden valvonta (HE 215/2014, 5–6). Näistä ehdollisen vankeuden valvonta järjestetään tarvittaessa alle 21-vuotiaan rikoksesta tuomitun oheisrangaistuksena (Matikkala 2009, 65). Nuorisorangaistus on alle 18-vuotiaalle tuomittava erityisrangaistus, ja ehdonalaisen vapauden valvonta on sidoksissa vankeuden loppuajan suorittamiseen, jossa valvonnalla pyritään tukemaan tuomitun integroimista takaisin yhteiskuntaan (Matikkala

2009, 9, 24). Oheinen kuva 1 osoittaa yhdyskuntaseuraamuksien sijainnin rikosoikeudellisessa prosessissa:

Kuva 1. Rikosprosessin kulku (Rikosseuraamuslaitos 2014).

Kansainvälisesti yhdyskuntaseuraamuksia on hiljalleen pyritty eriyttämään vankeudesta kokonaan omaksi rangaistusmuodokseen (Keinänen 2008, 9). Suomessa yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus nähdään vielä vaihtoehtoina vankeusrangaistukselle, ja niihin voidaan tuomita vankeuden sijasta. Tämä viittaisi Matikkalan (2010, 45) mukaan siihen, että vankeus ja yhdyskuntaseuraamukset olisivat samalla ankaruustasolla, vaikka todellisuudessa niiden eroavuus on melkoinen. Keinänen (2008) on todennut, että yhdyskuntapalvelun asema ja suhde ehdottomaan vankeusrangaistukseen tulee tulevaisuudessa muuttumaan todennäköisesti myös Suomessa (Keinänen, 2008, 9).

Tutkimuksessamme keskitymme ainoastaan yhdyskuntapalveluun sekä valvontarangaistukseen näiden ollessa vaihtoehtoja ehdottomana tuomitulle vankeudelle. Olemme jättäneet pois myös nuorisorangaistuksen sen erityisrangaistuksellisen asemansa vuoksi.

1.4.1 Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntapalvelun juuret juontavat 1960-luvun Yhdysvaltoihin (Bottoms ym. 2004, 162). Suomessa yhdyskuntapalvelun kokeilu aloitettiin vuonna 1991, mutta vakinainen rangaistusmuoto siitä tuli vasta vuonna 1997 (Keinänen 2008, 48). Yhdyskuntapalvelun keskeinen tavoite on vankeusrangaistusten vähentäminen sekä tuomitun elämää yhteiskunnassa parantavien tekijöiden huomioiminen. (Matikkala 2010, 44–45.)

Yhdyskuntapalvelu on valvontarangaistuksen ohella ainoa rikoslakiin kuuluva rangaistus, johon voidaan tietyin reunaehdoin tuomita ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Yhdyskuntapalveluun voidaan tuomita enintään kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeuden asemesta. Rikosseuraamuslaitos tekee arvion onko henkilöllä edellytykset suoriutua yhdyskuntapalvelusta. (Rikosseuraamuslaitos 2013.)

Yhdyskuntapalvelun toimintaa ohjaa Laki yhdyskuntapalvelusta (1055/1996), jonka tehtävä on määritellä kuinka yhdyskuntapalvelu toteutetaan.

Yhdyskuntapalvelu suoritetaan palkattomana säännöllisesti valvottuna työnä jota

voidaan tuomita vähintään 20 tuntia ja enintään 200 tuntia. (1055/1996, 1§, 2§, 4§.)

Maksimissaan 30 tuntia yhdyskuntapalvelusta voidaan suorittaa Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymän tai järjestämän muun toiminnan kautta, joka kehittää yhdyskuntapalvelua suorittavan edellytyksiä selviytyä rangaistuksen loppuun saattamisessa, laskee rikoksen uusimisen todennäköisyyttä tai koskee päihdekuntoutusta. Palkattoman työn osuuden on kuitenkin oltava vähintään puolet tuomion pituudesta. (1055/1996, 1§.) Rangaistuksen täytäntöönpanon alkaessa rangaistukseen määrättyjä tunteja voidaan käyttää myös rangaistun tilanteen kartoittamiseen sekä toimeenpanosuunnitelman laatimiseen. (Kangaspunta 2014, 1–2.)

Suomessa viime vuosina enintään kahdeksan kuukauden vankeusrangaistuksista n. 35 % on tuomittu yhdyskuntapalveluna. Vuosittain Suomessa toimeenpannaan 3600–3700 yhdyskuntapalvelurangaistusta, joista noin 80 prosenttia suoritetaan loppuun saakka. Yli puolella yhdyskuntapalveluun tuomituista päärikoksena on törkeä rattijuopumus. (Rikosseuraamuslaitos 2013; Blomster, Linderborg, Muiluvuori, Salo, Sunimento & Tyni 2014, 15.)

Yhdyskuntapalvelujen toimeenpanosta vastaa siihen määrätty virkamies, eli valvoja. Yhdyskuntapalvelun valvojan tehtävänä on tehdä yhdyskuntapalvelun toimeenpanosuunnitelma ja aikataulu, pitää yhteyttä tuomittuun ja palvelupaikan järjestäjään, ilmoittaa mahdollisista tuomitun tekemistä velvollisuuksien sekä toimeenpanosuunnitelman ja siihen perustuvien määräysten rikkomisista Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle. Valvoja tekee myös selvityksen tapahtuneista rikkomuksista sekä huolehtii kaikista toimenpiteistä joita yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano vaatii. Yhteydenpidolla tuomittuun ja palvelupaikkaan on tarkoituksena konkreettisesti kontrolloida tuomitun palvelussa oloa sekä samalla tukea ja motivoida häntä sekä havainnoida palvelupaikan olosuhteita ja ilmapiiriä. (Kangaspunta 2014, 7–8.)

Yhdyskuntapalvelun palvelupaikan voi järjestää julkisyhteisö, julkisoikeudellinen yhdistys tai muu voittoa tavoittelematon yhteisö tai säätiö. Lisäksi järjestäjänä voi toimia sellainen yhteisö tai säätiö, joka tuottaa voittoa, jos se tuottaa palveluja

julkisyhteisölle esimerkiksi valtiolle tai kunnille ja se toimii julkisen valvonnan alaisena. (Kangaspunta 2014, 3.) Työtehtäviksi järjestetään yleensä sellaisia tehtäviä, jotka jäisivät muuten joko tekemättä, tai ne toteutettaisiin vapaaehtoistyötä hyödyntäen. Tavallisia työtehtävinä ovat olleet muun muassa laitoskeittiöissä avustaminen, pienet korjaustyöt ja ulkoalueiden kunnostus. (Lappi-Seppälä & Niemi 2014, 332.)

Jokaiselle yhdyskuntapalvelun suorittajalle tehdään toimeenpanosuunnitelma. Suunnitelma sisältää tiedot palvelupaikasta, palvelutehtävät sekä tarpeelliset ehdot koskien palvelupaikkaa. Rikosseuraamuslaitos tuottaa tarkan aikataulun palvelun toteutumisesta. (1055/1996, 6§.)

Laki yhdyskuntapalvelusta (1055/1996) velvoittaa seitsemännessä pykälässään tuomitun

- osallistumaan toimeenpanosuunnitelman suunnittelemiseen
- noudattamaan sen sisältöä
- käyttäytymään asiallisesti suorittaessaan palvelua
- ilmoittamaan Rikosseuraamuslaitokselle, jos on estynyt saapumaan palveluun
- pidättäytymään huumausaineista koko palveluksen ajan
- pidättäytymään olemasta päihtyneenä palveluksessa
- suorittamaan puhalluskoe tai antamaan virtsa- tai sylkinäyte, jos tuomittu vaikuttaa päihtyneeltä.

Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimisto tekee palvelupaikan tarjoajan kanssa sopimuksen, jossa määritellään yhdyskuntapalvelun toteutumisen yksityiskohdat. Palkattomana suoritettavat työtehtävät on määriteltävä sopimuksessa mahdollisimman tarkasti. Työtehtävissä ei voi olla taloudellista tai merkittävää vastuuta vaan tehtävien tulee olla avustusluontoisia.

(Rikosseuraamuslaitos 2014)

Yhdyskuntapalvelun suorittaminen voi keskeytyä tai siirtyä tilapäisten joidenkin esteiden vuoksi. Hyväksyttäviä syitä ovat muun muassa tuomitun sairausloma, päihteistä johtuva hoito, varusmies- tai siviilipalvelus, vankeusrangaistus tai lapsen hoitaminen Sairasvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, isyys- tai

vanhempainrahakauden aikana. Rikosseuraamuslaitos voi siirtää tai keskeyttää yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanon enimmillään yhteensä vuodeksi.

Yhdyskuntapalvelu voidaan suorittaa myös muualla kuin tuomitun vakituisella asuinpaikalla esimerkiksi opiskelun tai työn vuoksi. (Kangaspunta 2014, 14, 16; 1055/1996, 5 a §.)

Palvelupaikan valinnassa on huomioitava tuomitun mahdolliset aiemmat vakavat rikokset suhteessa nykyiseen elämäntilanteeseen ja siihen millaisessa ympäristössä tuomittu voi palveluksensa suorittaa. Tuomittu ei voi päättää suorituspaikkaansa. Palvelupaikan olisi kuitenkin sovittava tuomitulle mahdollisimman hyvin, jotta hän saisi kokea onnistumisia ja että hänen tekemällään työllä olisi merkitystä. Tuomitun terveydentilan täytyy soveltua tehtävään työhön ja se täytyy huomioida palvelupaikan valinnassa. (Kangaspunta 2014, 19.)

Suomessa täytäntöön pantava yhdyskuntapalvelu suoritetaan lähtökohtaisesti Suomessa. Esimerkiksi ulkomaille tapahtuneen muuton vuoksi Euroopan Unionin jäsenvaltioiden kesken on kuitenkin mahdollista sopia yhdyskuntaseuraamuksen siirtämisestä tuomitun kansalaisuus- ja asuinvaltioon. Kuitenkaan kaikki Euroopan Unioniin kuuluvat maat eivät ole vielä säätäneet prosessiin tarvittavia lakeja. (Kangaspunta 2014, 41.)

Yhdyskuntapalvelun onnistunut suorittaminen näkyy rangaistun myöhemmässä asennoitumisessa lainvastaisuutta ja epäsosiaalista toimintaa kohtaan (McIvor 1992, 1993, 1995, Kivivuoren & Linderborgin 2009, 119–120 mukaan). Rikoksista ja päihteistä irrottautumiseen positiivisesti vaikuttavat tekijät ovat muun muassa palvelupaikan sosiaalisten suhteiden luonne sekä suoritettavien tehtävien laatu. Kokemukset liiallisesta rangaistuksellisuudesta voivat vaikuttaa vastavuoroisen kielteisesti edellä mainittuihin. Myös rangaistuksen valvonnasta vastaavien viranomaisten tuki ja ammatillinen vuorovaikutus on nähty tärkeinä tekijöinä rangaistuksen kuntouttavan vaikutuksen aikaansaamiseksi (Rex 2005, Kivivuoren & Linderborgin 2009, 120 mukaan).

Tutkimusten mukaan yhdyskuntapalvelun suorittaminen pienentää rikoksen uusimisriskiä sen mukaisesti mitä paremmin tuomittu kokee seuraamuksen

oikeudenmukaiseksi. Mitä enemmän tuomitulle tarjotaan kontakteja ja uusien taitojen oppimista sekä sen mukaan, kuinka mielekkääksi tuomittu tuntee tekemänsä työn yhteisön ja itsensä kannalta, vaikuttavat myös positiivisesti. (Keinänen, 2008, 49.)

Yhdyskuntapalvelu rajoittaa tuomitun vapautta, mutta se ei eristä häntä yhteiskunnasta, niin kuin ehdoton vankeusrangaistus. Ehdottoman vankeusrangaistuksen kohdalla puhutaan usein kierteestä; kun sosiaaliset suhteet ulkomaailmaan katkeavat seuraa siitä usein tuomitun laitostuminen mikä taas edesauttaa rikollisiin piireihin kiinnittymistä. Vankeuteen liittyy suuresti myös kielteistä sosiaalista leimautumista, mikä osaltaan vaikeuttaa tuomitun rangaistuksen jälkeistä elämää ja mahdollisuuksia kyetä toimimaan yhteiskunnan jäsenenä vapautumisensa jälkeen. Yhdyskuntapalvelun etuna verrattuna ehdottomaan vankeusrangaistukseen on, että ihminen pysyy tavallisen yhteiskuntaelämän piirissä ja tutuissa ihmissuhteissa. Tuomittu ei koe ehdottoman rangaistuksen kaltaista laitostumista ja hänellä on paremmat mahdollisuudet kyetä pysymään erillään rikollisesta alakulttuurista. Koska yhdyskuntapalvelun suorittaminen synnyttää positiivisia kokemuksia ja tunteita jotka kohottavat tuomitun itsetuntoa, voi yhdyskuntapalvelu parhaimmillaan muuttaa tuomitun asennetta yhteiskuntaa ja itseänsä kohtaan positiiviseksi. (Keinänen, 2008, 8.) Edellä mainitut kohdat pätevät myös valvontarangaistuksen kohdalla.

1.4.2 Valvontarangaistus

Valvontarangaistus on, rikoksen laatu huomioon ottaen, vaihtoehto ehdottomana tuomittavalle vankeusrangaistukselle, jonka kesto on enimmillään kuusi kuukautta (Kangaspunta 2014, 1). Esteenä valvontarangaistuksen suorittamiselle on esimerkiksi samassa asunnossa asuvaan kohdistunut pahoinpitely (Kuha 2014, 14). Rangaistus on vapaudessa toimeenpantava seuraamus, jota valvotaan sähköisin välinein ja tukipartion tarkastuskäyntien avulla (330/2011, 2§; Kangaspunta 2014, 1). Valvontarangaistus sijoittuu ankaruudessaan yhdyskuntapalvelun ja ehdottoman vankeuden väliin.

Ennen kuin valvontarangaistukseen voidaan tuomita, on Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä rikoksesta epäillystä

soveltuvuus selvitys ja toimitettava toimeenpanosuunnitelma (330/2011, 7§).
Soveltuvuus selvityksessä tulee ilmetä valvontarangaistuslain seitsemännen pykälän velvoittamana muun muassa

- rikoksesta epäillyn suostumus valvontarangaistukseen
- arvio rikoksesta epäillyn asunnon soveltuvuudesta valvontarangaistukseen
- arvio rikoksesta epäillyn soveltuvuudesta toimintavelvoitteessa vaadittuun toimintakykyä ja sosiaalisia valmiuksia ylläpitävään ja edistävään toimintaan
- arvio rikoksesta epäillyn kyvystä suoriutua valvontarangaistuksesta.

Asiakkaalle tehdään toimeenpanosuunnitelmaa tehdessä selväksi seuraamuksen sisältö ja siihen sisältyvät velvollisuudet ja rajoitukset, sekä näiden rikkomisesta seuraavat seuraamukset. Myös samassa asunnossa mahdollisesti asuvilta yli 18 vuotta täyttäneiltä henkilöiltä vaaditaan suostumus rangaistuksen toimeenpanemiseksi. Jos asunnossa asuu 12 vuotta täyttäneitä alaikäisiä, myös heidän mielipiteensä selvitetään, jolloin lastensuojeluviranomaiset tulevat mukaan yhtälöön. Samassa asunnossa eläville selvitetään myös tarkasti seuraamuksen luonne ja velvollisuudet. (330/2011, 8§; Kuha 2014, 14.)

Rangaistus suoritetaan pääsääntöisesti tuomitun kotona, mutta täytäntöönpanoon soveltuvia asumispaikkoja voivat olla myös tarpeen vaatiessa esimerkiksi päihdekuntoutuslaitos tai tukiasunto. Myös keskeytynyt yhdyskuntapalvelu voidaan tarvittaessa muuntaa valvontarangaistukseksi. (Kangaspunta 2014, 1.)
Laki valvontarangaistuksesta (330/2011) on tullut voimaan 1. marraskuuta 2011.

Valvontarangaistus on Kuhan (2014, 6) mukaan alun perin kehitetty perheellisiä ajatellen, jotka ovat tuomittu liikennejuopumuksista tai omaisuusrikoksista. Kotona suoritettavan rangaistuksen ohella tuomitut ovat pystyneet näin ollen pysymään työssään ja perheidensä parissa. Valvontarangaistusta on käytännössä alettu soveltamaan erityisesti päihderiippuvaisille.

Valvonta toteutetaan yhdessä teknisiä välineitä sekä valvontakäyntejä hyödyntäen (Kangaspunta 2014, 7). Tekniset välineet asennetaan yleensä tuomitun asuntoon sekä tuomitulle tämän nilkkaan tai ranteeseen (Kuha 2014, 10).

Valvontarangaistus tunnetaan ehkä tästä syystä paremmin niin kutsuttuna pantarangaistuksena.

Rangaistusaika etenee täsmällisesti laaditun viikko-ohjelman mukaan, jonka laatii valvojaksi nimetty virkamies, joka vastaa rangaistuksen toimeenpanosta. Hänen tehtävänsä on lisäksi yleisesti ottaen tukea tuomittua valvontarangaistuksen suorittamisessa. (Kangaspunta 2014, 11.) Valvojan kanssa yhteistyössä toimivan tukipartion työnä on päihteettömyyden ja toimeenpanosuunnitelman valvonnan lisäksi sähköisten seurantalaitteiden asennukset ja poistot. Myös mahdolliset seurantalaitteista aiheutuvat hälytykset ovat tukipartion vastuulla. (Kangaspunta 2014, 14.)

Rangaistuksen suorittaja on velvollinen pysymään rangaistukseen sopivaksi katsotussa asunnossa kaikkina muina aikoina, paitsi toimeenpanosuunnitelmassa määrättyissä sijainneissa niille määrättyinä aikoina (330/2011, 4§). Luvallisiin asunnosta poistumisiin sisältyvät valvontarangaistukseen kuuluvaan toimintavelvollisuuteen katsottavat käynnit esimerkiksi valvontatapaamisissa, koulutuksessa, työssä tai muussa toimintakykyä ja sosiaalisia valmiuksia hyödyntävässä toiminnassa (330/2011, 13§; Kangaspunta 2014, 2).

Tuomittu ei saa valvontarangaistuksen aikana olla minkään päihdyttävän aineen alaisena (330/2011, 14§). Hän sitoutuu päihteettömyyden lisäksi antamaan tarvittaessa vaaditut näytteet epäillyn päihteidenkäytön seurauksena. (Kangaspunta 2014, 1, 33.) Tukipartio testaa tuomitun päihteettömyyden ennalta ilmoittamattomilla valvontakäynneillä (Kangaspunta 2014, 8).

Valvontarangaistus on Suomessa uusi seuraamus, mutta muualla maailmalla, etenkin Yhdysvalloissa sen käyttö on alkanut yleistymään jo 1980-luvulla (Bottoms ym. 2004, 236). Valvontarangaistuksen juuret ovat kotiarestityyppisissä yhdyskuntaseuraamuksissa, joita alettiin käyttää vankiloiden ylitäytyessä. (Whitfield 1997, 31.) Whitfieldin (1997, 36) mukaan yksi syy elektronisen valvonnan yleistymiselle ja laajemmalle käyttöön otolle oli se, että teknisten välineiden nähtiin olevan nopea vastaus kasvaneen rikollisuuden ehkäisyyn. Vaikka niiden teknologia aluksi olikin melko kehnoa, niin vuosien myötä on tekniikkakin kehittynyt.

1.5 Yhdyskuntaseuraamuslakien yhtenäistäminen

Hallitus on jättänyt eduskunnalle esityksen yhdyskuntaseuraamuslakien yhdistämisestä yhdeksi laiksi. Esityksessä ehdotetaan, että tuomioiden täytäntöönpanossa kiinnitettäisiin entistä enemmän huomiota tuomittujen sosiaalisen selviytymisen turvaamiseen muun muassa syrjäytymistä ehkäisevästi, sekä rikoksettoman elämän valmiuksien lisäämiseen. Lain on tarkoitus tulla voimaan toukokuun alusta 2015. (HE 215/2014.)

Yksi lain uudistamisen tarkoitus on yhdenmukaistaa eri puolilla maata toimivien syyttäjien sekä tuomioistuimien käytäntöä yhdyskuntaseuraamuksia tuomittaessa. Täsmällisemmän lainsäädännön tulisi yhdessä eri seuraamusten ominaispiirteiden kanssa ilmetä selvemmin esimerkiksi viranomaisille, joiden täytyy saada kokonaiskuva laista. Myös joidenkin yhdyskuntaseuraamusten sosiaalista selviytymistä edistävien tavoitteiden kirjaus niitä koskeviin säädöksiin puuttuu nykyisestä lainsäädännöstä. Uudistus olisi kodifikaatiouudistus, jossa tavoitteena olisi yleiskatsauksellisesti selkeämpi kokonaisuus. (HE 215/2014, 36–37, 46.)

Tavoitteena lakiuudistuksella on rikosseuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien parempi yhteistoimivuus toistensa kanssa. Eri osapuolten resurssiongelmien vuoksi hallituksen esitys näkee mahdollisena, että tiiviimpi yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen ja kuntien välillä voisi kannustaa toimivampien yhteistyökeinojen kehittymisessä. Tämä vaikuttaisi hallituksen esityksen mukaan lopulta rikollisuuden vähenemiseen ja säästöihin kaikilla hallinnonaloilla. (HE 215/2014, 21.) Myös erilaisten palvelujen jatkuvuus tulisi rangaistuksen jälkeen jatkua, ja kunnilla tulisi täten olla mahdollisuus taloudellisesti tämä toteuttaa, sillä rangaistuksen päättymisen hetki on monelle tuomitulle esimerkiksi päihitteettömyyteen ja uusintarikollisuuteen nähden kriittisin ajankohta (HE 215/2014, 38–39.) Uusi lainsäädäntö korostaakin viranomaisten vastuuta seuraamuksen suorittajan kohentuneen elämäntilanteen jatkuvuuden turvaamisessa (HE 215/2014, 42).

Perusteluna lain uudistamiselle esitetään esimerkiksi perustuslaissa toteen käymättömät lailla säätämisen vaatimukset, jotka tällä hetkellä eivät toteudu. Näitä ovat viranomaisten toimivaltuuksiin ja tuomittavan oikeuksiin sekä

velvollisuuksiin liittyvät säädökset. Uudessa lainsäädännössä haetaan lisäksi selkeyttä seuraamusjärjestelmän eri osien välisiin suhteisiin. (HE 215/2014, 5, 57–58.) Myös prosessin kulkuun haetaan sujuvampaa ja nopeampaa toimintamallia, jolla Rikosseuraamusvirasto tekisi syyttäjälle tai tuomioistuimelle vain yhden seuraamusselvityksen aiempien seuraamuskohdaisten selvitysten sijaan (HE 215/2014, 49).

2 TUEN JA SOSIAALISEN TYÖN MERKITYS

Tässä luvussa käymme läpi sosiaalisen työn keskeisiä periaatteita yhdyskuntaseuraamuksien osalta. Lisäksi käsittelemme tuomitun sosiaalisia tarpeita sekä vuorovaikutustaitoja osana asiakkaan ja ammattilaisen välistä onnistunutta vuorovaikutusta.

2.1 Sosiaalinen työ yhdyskuntaseuraamuksissa

Yhdyskuntaseuraamustyön ja sosiaalityön keskeinen tarkoitus on tukea asiakasta kohti muutosta tuen ja kontrollin avulla. Yksi rikosseuraamusalan päätavoitteista on kantaa vastuuta tuomittujen yhdyskuntaseuraamuksista sekä turvallisuuden säilymisestä yhteiskunnassa. Ajoittain tuki ja kontrolli voivat aiheuttaa ristiriitaa, koska asiakastyö voidaan mieltää kontrollin vastakohtaksi. On kuitenkin oleellista muistaa, että rikosseuraamusalan työlle on olemassa selkeät tavoitteet, kuten uusintarikollisuuden vähentäminen sekä rikollisuutta lisäävän syrjäytymiskehityksen pysäyttäminen. (Rikosseuraamusalan asiakaskunta, työprosessit ja kuntouttaminen 2008, 48.)

Haaraoja ja Putkonen (2012) kertovat, että Garland (2007, 70-71, 85) on todennut rikosoikeudellisen ajattelutavan muuttuneen kuntouttavampaan suuntaan perinteisestä rankaisukeskeisestä ajattelutavasta. Tämä muutos on vaikuttanut erilaisten sopeuttamisammattilaisten, kuten sosiaalityöntekijöiden, jäämiseen kentälle pysyvästi. Heidän tehtävänä on ollut seuraamusten sopivuuden arvioiminen, jossa rikosseuraamusjärjestelmän seuraamuksia on pyritty kehittämään paremmin hyvinvointitavoitteita vastaaviksi. Perustehtävä, eli uusintarikollisuuden ehkäisy, on pysynyt samana, vaikka keinot sen saavuttamiseksi ovatkin muuttuneet. Näitä ovat esimerkiksi rangaistusmuodot ja työn sisältö. (Haaraoja & Putkonen 2012, 15–16.)

Sosiaalityö on keskeisessä roolissa tukemassa asiakkaita kohti heidän tavoitteitaan. Myös uudenlaisten käyttäytymismallien ja ajattelutapojen tarjoaminen asiakkaalle rikoksettoman elämäntapaan siirtyessä on hyvin tärkeää. Asiakkaan elämäntilanteiden muuttamisessa ja peilaamisessa on ammatillisella sosiaalityöllä usein paikkansa. (Haaraoja & Putkonen 2012, 17.)

Sosiaalityöntekijältä vaaditaan luovuutta, kun hän tavoittelee asiakkaan integroimista takaisin yhteiskuntaan. Avo-seuraamuksia suorittavat tarvitsevat usein yksilöllistä tukitoimintaa. Tällaista on esimerkiksi lisättyjen asiakaskäyntien määrä vastuutyöntekijän luona. Tällöin asiakkaat tarvitsevat myös omaa kuntoutumistaan vastaavia palvelumuotoja. Kuitenkin vähenevät resurssit pienentävät räätälöityjen palvelumuotojen tarjoamisen mahdollisuuksia. Tällöin on hyvä muistaa lain tulkitsemisen mahdollisuus, joka antaa luovuuden käyttämiselle oman tilansa ja mahdollisuuden soveltaa toteutettavia käytäntöjä. Yhteiskunnan muutokset näkyvät myös yhdyskuntaseuraamustoimistojen työssä. (Järvinen 2007, 15.)

Siviilissä suoritettavista rangaistusmuodoista on tullut koko ajan yleisempiä, joita kontrolloidaan erilaisten valvontalaitteiden avulla sekä myös kuntouttavien keinoin. Uusien rangaistusmuotojen vaarana voi kuitenkin olla, että rikoksien ehkäisemisessä painottuvat liikaa tekniset välineet sen sijaan, että vahvistettaisiin tuomittujen sosiaalista pääomaa ammatillisen osaamisen kautta. Uuden teknologian myötä käyttöön tulleet uudenlaiset valvontarangaistusmenetelmät voivat pahimmassa tapauksessa syrjäyttää vuorovaikutuksen työntekijöiden ja tuomittujen väliltä, josta voi seurata se, että henkilökunnan ammatillisen osaamisen hyödyntämisen mahdollisuudet vaikuttamiseen pienentyvät. Teknologia ei voi korvata inhimillisiä kohtaamisia, koska ongelmien takana olevien todellisten syiden tarkasteleminen voi jäädä muuten hyvin vajavaiseksi. (Haaraoja & Putkonen 2012, 16.)

Rikosseuraamuslaitoksen asiakkailta ongelmat ovat usein hyvin laajasti koko elämän eri osa-alueille levinneitä. Yleensä tuomitun taloudellinen sekä sosiaalinen tilanne on keskimääräiseen suomalaiseen verrattuna heikompi. Tästä osoituksena ovat muun muassa asiakkaiden keskuudessa esiintyvät vaikeat päihdeongelmat, koulutuksen puute, huonot asuinolot, velkaongelmat ja työttömyys. Muutos kohti rikoksetonta elämää vaatii usein kokonaisvaltaista muutosta elämässä, joka haastaa sosiaalityön ammattilaisia voimakkaasti. Psykososiaalisen työn tulee tästä syystä olla laadukasta, pitkäkestoista ja kokonaisvaltaista. Tärkeää on pitää kuitenkin mielessä, että kaikki asiakkaat eivät ole suinkaan moniongelmaisia tai syrjäytyneitä. (Järvinen 2007, 16.)

Hyvin usein rikoksen tekijälle on elämässä tapahtunut jotain traumatisoivaa. Esimerkiksi varhaislapsuudessa alkanut yhteiskunnallinen eriarvoisuus on voinut olla todellisuutta jo elämän ensimmäisistä hetkistä lähtien. Traumaattisten ongelmien vähättelyyn ja sivuuttamiseen on helppo syyllistyä. Usein näin käy kun kyseessä on moninkertainen rikoksenuusija, jonka muuttumiseen uskon ovat menettäneet sekä läheiset että viranomaiset. Tämä voi johtaa siihen, että ihmisen oireita aletaan pitämään hänen ominaisuuksinaan. Ihmisen tekojen takaa tulisi kuitenkin nähdä ongelmiin johtaneet syyt ja sitä kautta pyrkiä löytämään keinot ohjata asiakasta kohti rikoksetonta elämää. (Haaraoja & Putkonen 2012, 63.)

Sosiaalialan asiakastyöhön liittyy myös kulttuurisidonnaisia uskomuksia. Nämä voivat vaikuttaa vahvasti myös ammattilaisten tapaan toimia. Yksi uskomus on esimerkiksi se, että uskotaan asiakkaasta vain hyvää, ja pyritään piilottamaan tai sulkemaan pois kaikki negatiiviset asiat. Tulevaisuus nähdään ainoastaan positiivisessa valossa ja ilma todellisia realiteetteja. Negatiivisista asioista on ehkä vaikea puhua, ja jos niistä puhutaan, on muotokieli mahdollisimman positiivista. On kuitenkin ihmisarvon mukaisesti toivottavaa, että jokaisen ihmisen teoista ja niiden seurauksista puhuttaisiin niiden todellisissa muodoissa, ilman yltiöpäistä vääristelyä, sillä pohjimmiltaan ihmisen tulee saada tuoda esille ja käsitellyksi myös hänen niin sanottu paha puolensa. Tämän pahan puolen käsittely voi olla pelkästään vaikeiden aiheiden läpi käyminen. Tällaisia asioita ovat myös sellaiset aiheet, jotka ovat sekä ammattilaisen että asiakkaan mielestä inhottavia. Pahimmillaan sosiaalialan ammattilainen voi liian positiivisella työotteellaan vaikeuttaa asiakkaan kykyä käsitellä vaikeita asioita, jotka olisivat kuntoutuksen kannalta oleellisia. (Mönkkönen 2007, 69–70.)

Keinänen (2008) kirjoittaa, että rikollisesta elämäntyylistä, sen kautta syntyneistä sosiaalisista verkostoista sekä rikollisen elämäntyylin kautta syntyneestä identiteetistä pois pääseminen voi viedä vuosia. Tässä prosessissa tärkeässä roolissa ovat rikosten tekijöiden sosiaaliset suhteet; läheiset, ystävät, naapurit, koulukaverit, työkaverit sekä kaikki muut niin sanotut normaalit ihmiskontaktit. Rikoksentehtävillä on pääsääntöisesti vajavaiset sosiaaliset suhteet, joiden vahvistaminen helpottaa tutkitusti rikollisesta elämäntyylistä irtaantumista. On siis tarkkaan mietittävä miten rikoksen tekijöiden sosiaalista pääomaa voidaan lisätä ja

tätä kautta kyetä ehkäisemään uusien rikoksien tekeminen tulevaisuudessa. (Keinänen 2008, 49.)

Tukea voidaan antaa virallisesti sekä epävirallisesti. Osa ihmisistä haluaa välttää ottamasta vastaan virallista tukea. Tässä yhteydessä virallinen tuki tarkoittaa sosiaalista tukea, joka saadaan julkisten rakenteiden, esimerkiksi perinteisen kunnallisen sosiaalityön kautta. Usein virallisesta tuesta kieltäytyvät eivät kuitenkaan kieltäydy kaikesta avusta, vaan hyväksyvät sellaisen esimerkiksi läheisiltään tai muilta yksityisiltä henkilöiltä. Yksityisiltä vastaan otettu tuki halutaan kuitenkin saada sellaisilta henkilöiltä, joita tuen vastaanottaja itse arvostaa. On siis hyvin mielenkiintoista, että ei-toivottu tuki voi tuottaa apua tarvitsevalle henkilölle myös ikäviä tunteita, jos avuntarjoajataho ei ole asiakkaan mielestä luotettava. Tästä syystä sosiaalinen tukikaan ei ole aina välttämättä positiivinen asia. (Kylmänen 2012, 19.)

2.2 Rangaistun sosiaaliset tarpeet

Siihen, että ihminen voi olla ihminen, tarvitaan aina muita ihmisiä. Jos asiakkaalla menee heikosti, menee hänellä todennäköisesti vielä heikommin, jos hän kokee jäävänsä ongelmiansa kanssa yksin. Ihmisen elämä on pääosin toisten ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa olemista. Ihminen toimii peilinä toisen ihmisen tuntemuksille ja merkitykset elämälle syntyvät muiden avulla. Tarve omien tunteiden peilaamiselle on voimakkaimmillaan silloin, kun ihminen on kokee olevansa hädässä. Jos asiakas esimerkiksi vertaa omaa nykyistä elämäntilannettaan menneeseen, jolloin kaikki oli hyvin, voi ajatus ongelmista käydä ylitsepääsemättömäksi. Tällöin puhuminen ammattilaisen kanssa antaa mahdollisuuden jäsentää itseään ja ajatuksiaan uudella tavalla. (Vilen, Leppäkoski & Ekström, 2008, 60.)

Sosialisaatio ohjaa ihmistä toimimaan tiettyjen roolien mukaisesti niin, että hän tulisi yhteisössä hyväksytyksi. Se on ympäröivän maailman asettamien normien ja arvojen oppimista sekä hyväksymistä. Ihminen oppii jo lapsena ymmärtämään sen, millaista käyttäytymistä häneltä odotetaan. (Saaristo & Jokinen, 2004, 78.) Sosialisaatio ja ihmisten hyvin erilaiset sosiaaliset tarpeet vaikuttavat hyvin pitkälle ihmisen elämänsä kulkuun. Yksi viihtyy yksin ja toinen kokee yksinäisyyden

jopa lamaannuttavaksi. Ryhmässä toimiminen on myös toisille luonnollisempaa ja toisilla siinä kehittyminen vaatii enemmän aikaa. Ihminen voi ahdistua, jos hänet pakotetaan sosiaaliseen tilanteeseen, jota ei koe luonnolliseksi. Silloin, kun ihminen ajautuu haastavaan elämäntilanteeseen, sosiaaliset odotukset voivat tuntua ylitsepäasemättömältä taakalta. (Vilen ym. 2008, 66–67.)

Ihminen tarvitsee ryhmän johon kuulua, sillä sosiaalinen ryhmä määrittelee ihmiselle rajat, joita tarvitaan yhteisten sääntöjen sekä turvallisuuden rakentamisen apuna. Ryhmä voi olla esimerkiksi perhe, työyhteisö, ystäväpiiri tai vaikka koko kaupungin yhteisö. Meillä kaikilla on tarve kokea asioita yhdessä sekä tietää, että on olemassa joku henkilö, johon hädän hetkellä voi turvautua. Ihmisinä haluamme myös jakaa asioita ja kokemuksia. Silloin, kun koemme elämässä vastoinkäymisiä, on erityisen tärkeää tietää kuuluvansa johonkin ryhmään. Täytyy olla mahdollisuus luottaa siihenkin, että olemme osa tuota ryhmää myös silloin, kun saamme osaksemme enemmän tukea kuin mitä pystymme antamaan takaisin. Pitkittynyt vaikea vaihe elämässä voi johtaa siihen, että ystäväpiiri pienentyy huomattavasti. Tällöin vertaistuen saannin mahdollisuus on hyvin keskeisessä roolissa, että ihminen selviytyy vaikeiden aikojen yli. Vertaistuki voi palauttaa ihmiselle tunteen siitä, että joku ymmärtää. (Vilen ym. 2008, 66–67.)

Vilen, Leppäkoski ja Ekström (2008) käsittelevät kirjassaan Vuorovaikutuksellinen tukeminen ihmisen tarvetta tuntea itsensä hyödylliseksi. Luonnolliseen itsensä toteuttamisen tarpeeseen sisältyy halu olla hyödyllinen ja riippumaton muista ihmisistä. Tunne siitä, että on aina muiden avun varassa voi olla erityisen epämieluisa ja vaikeasti hyväksyttävä olotila. Ihminen itse kärsii usein eniten siitä ajatuksesta, että joutuu kuormittamaan ympärillään olevia läheisiään. Sosiaaliset suhteet eivät usein ole riittävän vahvat kantaakseen sitä taakkaa mitä vaikeat elämäntilanteet voivat aiheuttaa ihmiselle itselleen sekä hänen läheisilleen. Vaikeassa tilanteessa onkin mahdollista, että syntyy kierre, jossa sekä yksilö, että hänen läheisensä voivat huonosti. Tällöin jokainen osallinen kokee olotilansa heikoksi jakautuneen taakan vuoksi, vaikka henkilön vastoinkäymiset eivät olisikaan suorassa yhteydessä tämän läheisiin. Usein näissä tilanteissa ulkopuolinen apu voi olla ratkaisevassa asemassa ongelman selvittämisen kannalta. (Vilen ym. 2008, 70.)

Työntekijä on usein tärkeässä roolissa tukemassa asiakkaan jaksamista ja toipumista. Tarve hyödyllisyyden tunteesta on eteenpäin vievä voima. On kuitenkin keskeistä, että asiakas ymmärtää ja hyväksyy riippuvuussuhteen muihin ihmisiin, ilman tunnetta itsensä syyllistämistä. Usein, kun ihminen on kriisitilanteessa, korostuvat hänen suhteissaan ammattilaisiin vain ongelma-asiat ja vaikeudet. Tästä voi seurata asiakkaalle tunne, että hän on riittämätön kaikilta osin. Ammattilaisten tehtävänä on osaltaan tuoda esille myös asiakkaan positiivisia puolia. Psykkisesti väsynyt henkilö voi kokea pienenkin positiivisen palautteen hyvin suureksi voimavaraksi. (Vilen ym. 2008, 70–71.)

2.3 Onnistunut vuorovaikutus

Osa dialogista ajattelua on se, että yhteisö koetaan suurena voimavarana asiakastyössä. Yhteisön hyödyntämistä voidaan tarkastella kahdella eri tasolla; moniammatillisen työryhmän vuorovaikutuksena sekä asiakasta ympäröivänä verkostona. Tärkeää on vastavuoroinen kommunikointi ja se missä vaiheessa löytyy yhteinen tavoitetila ja sitä kautta luottamus. Moniammatillinen työ tarvitsee dialogisuutta ja taitoa nivoa eri ammattilaisten ajatukset yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Moniammatillisuuden voima tulee esiin silloin, kun tarkastellaan moniongelmaista asiakasta. Yksi ammattilainen voi hämmentyä asiakkaan useiden ongelmien edessä, mutta kun moniammatilliseen työryhmään kuuluu useita oman erikoisalansa osajia, ovat mahdollisuudet ongelmien ratkaisuun selkeästi paremmat. Kuitenkaan pelkät yksittäiset ammattilaiset eivät vielä saa muutosta aikaan, vaan ammattilaisten täytyy löytää yhteinen dialogi, jonka avulla asiakkaan tilanteesta kootaan yhteinen ymmärrys. Tällaista ymmärrystä ei kukaan yksittäinen ammattilainen voi yksin saavuttaa. (Mönkkönen 2007, 126–128.)

Mönkkönen (2007) käsittelee kirjassaan Vuorovaikutus – dialoginen asiakastyö ihmisten kykyjä ja tarpeita toimia vuorovaikutuksessa toisensa kanssa. On tehty tutkimuksia, joissa on arvioitu kuinka erilaiset ammattilaiset asemoivat itsensä käymissään keskusteluissa asiakkaiden kanssa. Tutkimuksissa on havaittu, että ammattilaiset voivat asiakkaiden kanssa käydyissä keskusteluissa jättää huomioimatta asiakkaan esille tuomat ongelmatilanteet kokonaan, sortua

pahimmillaan määrittelemään asiakkaan tilanteen hyvin aikaisessa vaiheessa sekä jättää tarkentavat kysymykset kokonaan tekemättä. Tilanteessa, jossa asiakas jää passiivisen kuuntelijan rooliin ja ammattilainen ottaa ”sanelijan” roolin, vaikuttaa molempien puolien vastavuoroisuus, sillä sekä asiakkaan passiivisuus ja ammattilaisen aktiivisuus johtavat dialogisuutta saavutettuun lopputulokseen. (Mönkkönen 2007, 41.)

Työntekijän ja asiakkaan välisissä vuorovaikutustilanteissa on keskeistä toimia asiakkaan subjektiiviset tarpeet huomioon ottaen. Jokainen ihminen on omanlaisensa omine vahvuuksineen ja heikkouksineen, eikä ole olemassa mitään tiettyä yleispätevää tapaa toimia asiakkaiden kanssa, mikä soveltuisi kaikille. Ammattilaisen tehtävänä on ohjata vuorovaikutustilanne tarpeita vastaavia tavoitteita kohti omalla ammattitaidollaan. Tavoitteet luodaan ja arvioidaan aina yhdessä työntekijän ja asiakkaan kesken. (Vilen ym. 2008, 22.)

Vuorovaikutustilanteissa odotetaan lähtökohtaisesti toiselta osapuolelta tietynlaisten käyttäytymisnormien mukaista toimintaa. Jos toisen osapuolen toiminta poikkeaa ennakkoon odotetusta käyttäytymismallista, vaaditaan usein selitystä tapahtuneelle. Kun vuorovaikutus etenee odotetun kaltaisesti ja niin, että molemmat osapuolet tekevät parhaansa vuorovaikutuksen positiivisen kehityksen eteen, saavutetaan usein luottamus. Luottamus taas voi kadota, jos vuorovaikutusta rikotaan tavalla tai toisella. (Saaristo & Jokinen, 2004, 58.)

Esimerkkinä vuorovaikutus voi muuttua hyvin haasteelliseksi, jos työntekijä joutuu toimimaan asiakkaan tahtoa vastaan. Jos työntekijä kykenee kuitenkin perustelemaan valintansa riittävän hyvin, voi asiakas kokea jälkeinpäin, että työntekijä olikin oikeassa ja tällöin luottamuksen rakentuminen voi edistyä huomattavasti. Asiakkaan tulisi siksi ymmärtää ja hyväksyä ensin elämäntilanteensa ja syyt ongelmiensa taustalla. Työntekijän taas tulisi kyetä käsittelemään asiakkaan ongelmista myös ne, jotka hän työntekijänä kokee epämieluisiksi, jotta yhteys asiakkaaseen ei katkeaisi. Ongelmien ymmärtäminen haastaa työntekijää tekemään parhaansa asiakkaansa eteen. Tunne välittämisestä syntyykin kyvystä eläytyä toisen tilanteeseen. Työntekijän tulisi nähdä aluksi paha itsessään, jotta hän kykenee ymmärtämään asiakastaan. Eläytyminen asiakkaan tilanteeseen syntyy työntekijän kyvystä ymmärtää, että myös hän voi tehdä pahoja tekoja. (Vilen ym. 2008, 64.)

Luottamuksen syntyminen asiakkaan ja työntekijän välille edellyttää, että työntekijä osoittaa kunnioitusta asiakastaan kohtaan. Asiakkaan tulee kyetä luottamaan työntekijän ammatillisuuteen, arvostelukykyyn ja luottamuksellisuuteen. Kuitenkin todellinen yhteys kahden ihmisen välillä vaatii aikaa. Lyhyissä kohtaamisissa kuulluksi tulemisen tunne voi jäädä hyvin vajavaiseksi. Kuulluksi tulemistakin on myös se, että asiakkaan itsemääräämisoikeus ja toiveet tulevat huomioituksi. Kunnioitus ja luottamus ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Jokainen ihminen kaipaa kunnioitusta. Asiakas kokee vuorovaikutuksen lamaantuneeksi, jos hän ei voi tuntea, että hänen tarpeitaan ja mielipidettään kuunnellaan. Asiakkaan omanarvontunto usein heikkenee, jos hän kokee saamansa avun alentuvasti annetuksi. (Vilen ym. 2008, 62–64.)

Ihmisen luottamus elämään muovautuu jo ensimmäisen elinvuoden aikana. Turvallisuuden kuuluu, että voi luottaa omiin voimavaroihin ja toisten antamaan tukeen. Elämän varrella eteen voi tulla hyvin erilaisia vastoinkäymisiä. Aikuisena kohdatut pitkittyneet vastoinkäymiset aiheuttavat enemmän turvattomuuden tunnetta niille, jotka ovat kokeneet turvattomuutta paljon jo lapsena. Turvallisuuden ja luottamuksen tunteiden ylläpitäjänä toisten ihmisten tarpeellisuus korostuu, kun ihminen ajautuu vaikeaan elämäntilanteeseen ja kokee itsensä voimattomaksi. Yksi suurimpia luottamuksen rakentajia on varmuus läheisistä ihmisistä, jotka pysyvät ihmisen ympärillä heikollakin hetkellä. Luottamus on haastavassa elämäntilanteessa jaksamisen kannalta suuri voimavara. Vaikka asiakas kokisi olevansa miten pahoissa ongelmissa ja voimaton, on ensiarvoisen tärkeää, että häntä tukeva työntekijä uskoo asiakkaan kykyyn arvioida tilannettaan myös itse. Jos asiakas ei usko selviytymiseensä myöskään vastaisuudessa, voi työntekijä osoittaa kunnioitustaan asiakasta kohtaan kertomalla esimerkiksi uskostaan asiakkaan voimavarojen kasvamiseen. Usein liian holhoava asenne voi johtaa siihen, että asiakas uskoo olevansa täysin kyvytön, jolloin hänen on vaikea säilyttää omanarvontunnettaan. Asiakas voi pahimmillaan lopettaa oman panoksensa antamisen tilanteensa paranemiseksi. Tällöin on myös vaarana, että hän kokee olonsa aina turvattomaksi, jos työntekijä ei ole vierellä. (Vilen ym. 2008, 62–64.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa tarkastelemme tekemämme kvalitatiivisen tutkimuksen peruseriaatteita. Käymme läpi tutkimusmenetelminä käyttämämme teemahaastattelun sekä sisällönanalyysin ja kerromme opinnäytetyömme eri vaiheista.

3.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen on tarkoitus olla mahdollisimman kokonaisvaltainen ja aineisto rakentuu todellisten tilanteiden pohjalta. Saadut tulokset ovat ainutlaatuisia ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti.

Haastateltavat ovat laadulliseen tutkimukseen valittu suunnitelmallisesti, jotta saadut tulokset vastaisivat tutkimuksen tarkoituksiperää. Tutkimus toteutetaan joustavasti ja tutkimussuunnitelman on tarkoituksenmukaista muovaantua tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.)

Tutkimusenteko voikin alkaa periaatteesta mistä vain, koska kvalitatiivinen tutkimus etenee usein tutkijan mukaisesti, eikä tiettyä kaavaa noudattaen ja ennalta määrättyssä järjestyksessä. Tutkimus on syklistä ja vaiheittaista: aiemmin tehdyt johtopäätökset ja valinnat voidaan myöhemmin päivittää uusien kerättyjen tietojen pohjalta uusiksi. (Hirsjärvi ym. 2004, 14.) Jonkinlainen tutkimussuunnitelma yleensä auttaa silti esimerkiksi aikataulullisten ongelmien rajaamisessa, tehdyn työn määrän minimoinnissa sekä hyödyllisyydessä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 54).

Kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruun instrumenttina on oleellista käyttää ihmistä, koska tällöin tutkija luottaa enemmän haastateltavien näkemyksiin ja haastateltavien kanssa käytyihin keskusteluihin, kuin mitattuun tietoon, koska vain ihminen on riittävän joustava sopeutumaan uusiin tilanteisiin. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.) Kvalitatiivisen tutkimuksen voidaan sanoa olevan useimmiten induktiivista, koska siinä edetään usein kyseisen merkityksen mukaisesti yksittäisestä yleiseen. Monen osatekijän vaikutus lopputulokseen on myös tutkimuksen mielenkiinnon kohteena. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 25.)

Laadullisen tutkimuksen tiedon hankinnassa on keskeistä käyttää metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat saavat riittävästi tilaa. Yksi tällainen metodi on teemahaastattelu, jota myös tässä tutkimuksessa käytimme. Teemahaastattelun, eli puolistrukturoidun haastattelun etuna on se, että siinä korostetaan haastateltavien antamia vastauksia ja tulkintoja tutkittavasta aiheesta ja tutkija pystyy tekemään tarkentavia lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. Teemat ja niihin liittyvät kysymykset ovat etukäteen suunniteltuja, mutta haastateltavan ja tutkijan välinen vuorovaikutus vaikuttaa vahvasti haastattelun etenemiseen, sisältöön sekä saatujen tulosten syvyyteen. (Hirsjärvi ym. 2004, 155; Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.)

3.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa, jonka kautta saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu ennalta tehty hahmotelma siitä mitä kysyä. Teema-alueet ovat ennalta mietittyjä, jotta oikeanlaisten kysymysten kautta saataisiin tutkimuskysymysten kannalta oleellinen ja tärkeä tieto. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 102–103.) Kun viitekehys on valmiina sille mitä halutaan kysyä, on haastateltavalähtöisen informaation kannalta tärkeää keskittyä siihen miten kysyä. Motivoiva haastattelu tarjoaa keinot tähän.

Motivoinnin pohjalla ovat Oksasen (2014, 143) mukaan vuorovaikutustavat, joilla pyritään esimerkiksi sosiaalityön piirissä asiakaslähtöisyyteen. Samaa voidaan verrata haastattelutilanteeseen, jossa haastateltavaa tulisi mahdollisesti motivoida tuottamaan ajatuksiaan ääneen. Aktiivisella kuuntelulla on yhtä merkittävä osuus tiedon saannin kannalta kuin oikeanlaisilla kysymyksilläkin.

Tiedon saaminen haastattelun kautta voidaan jakaa pelkistetysti kahteen lopputulokseen: tietoa saadaan tai sitä ei saada. Asian ei tarvitse kuitenkaan olla näin mustavalkoinen. Kysymysten laatu vaikuttaa paljon siihen millaisia vastauksia ne saavat haastateltavan tuottamaan. Kysymysten tietoisella muotoilulla voidaan ohjata haastateltavaa vastaamaan monipuolisemmin ja laajemmin esitettyihin kysymyksiin. Suljetut kysymykset, joihin asiakas voi vastata suppeasti esimerkiksi ”kyllä” tai ”ei” ovat Oksasen (2014, 144) mukaan usein ko- ja kö-loppuisia kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä haastateltavaa

voidaan sen sijaan motivoida informatiivisempien vastausten kuin “ei”, “joo” ja “en tiedä” tuottamiseen.

3.3 Sisällönanalyysi

Analysoimme opinnäytetyömme materiaalin sisällönanalyysin keinoin tarkoituksenamme tuottaa materiaalin merkitysten kautta yleispätevä ja yksinkertaistettu lopputulos, joka vastaa haastateltavien antamia vastauksia mahdollisimman tarkasti. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään hyvin yleisesti sisällönanalyysia materiaalin järjestämisessä. Sisällönanalyysin käyttäminen voi jättää tutkimuksen myös vajavaiseksi, jos tutkija ei keskity lopussa riittävästi johtopäätösten luomiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103 & 104). Myös Alasuutari (2011, 78) kirjoittaa, että tieteellisessä tutkimuksessa empiiristen tutkimusten havaintoja ei pidetä lopullisina tuloksina, vaan ainoastaan johtolankoina niiden merkityksen ymmärtämiseen.

3.4 Aikataulu ja työn vaiheet

Ensiajatus opinnäytetyömme ideasta syntyi Lahden yhdyskuntaseuraamustoimistolla suoritetun työharjoittelun yhteydessä marraskuussa 2013. Kevään 2014 aikana jatkoimme opinnäytetyömme idean työstämistä ja tapasimme Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajaa, toimiston muita työntekijöitä sekä opinnäytetyötämme ohjaavaa opettajaa.

Tutkimusluvan haastattelujen toteutukselle saimme Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajalta syyskuussa 2014. Tutkimuslupa on katsottavissa liitteessä 1. Pidimme suunnitelmaseminaarin 18.9.2014, jonka jälkeen aihe edelleen tarkentui. Marraskuussa 2014 haastattelimme kolmea Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijää. Haastatteluiden jälkeen litteroimme haastattelut ja teimme sisällönanalyysin. Tietoperustaa kirjoitimme koko prosessin ajan elokuusta tammikuuhun 2015. Tulokset ja pohdinta olivat valmiina tammikuussa 2015.

Opinnäytetyömme alussa pohdimme kahden vaihtoehdon välillä, joita olivat valvontarangaistusta suorittavien omaisten haastattelu sekä

yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden haastattelu. Päätimme haastatella valvontarangaistuksen suorittaneiden läheisiä, koska heidän näkemyksistään ei ole juurikaan saatavilla tutkimustietoa rangaistusmuodon lyhyen historian vuoksi.

Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja löysi 11 sopivaa ehdokasta tutkimukseemme. Työstimme saatekirjeet yhteistyössä Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden kanssa. Kirjeessä oli oma osio sekä rangaistuksen suorittaneelle että kohderyhmäämme kuuluvalla läheiselle. Opinnäytetyön tekijöinä emme saaneet tietoomme mahdollisten haastateltavien henkilöllisyyttä, vaan kirjeiden postittamisen saattoi loppuun yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja. Jäimme odottelemaan yhteydenottoja, sähköpostitse sekä puhelimitse. Ensimmäisen viikon aikana kirjeiden postittamisen jälkeen saimme yhden yhteydenoton ja sovimme alustavasti tapaamisen. Kuitenkaan kyseinen henkilö ei myöhemmin enää vastannut yhteydenottoihimme. Emme myöskään saaneet muilta mahdollisilta haastateltavilta yhteydenottoja.

Syiden määrä voi olla hyvinkin kirjava sille että yhteydenottoja ei tullut. Yksi syy vastaamattomuudelle voi olla se, että kyseessä on monille arka aihe, eikä näin haluta enää aiheesta vieraille opiskelijoille avautua. Aina pitää olla jokin motivaatio osallistua haastatteluun ja tässä työssä me emme saatekirjeitä tehdessä riittävän hyvin onnistuneet. Kerroimme ainoastaan, että tarjoamme keskustelun lomassa kahvit ja pullat. Ehkä esimerkiksi lippu elokuvaan olisi ollut jo selkeästi parempi motivaatiokeino. Saatekirjeen rooli tutkimuksissa on kuitenkin hyvin keskeinen, sillä sen perusteella haastateltavat tekevät päätöksensä osallistumisesta tutkimukseen.

Kahden viikon jälkeen saatekirjeiden lähettämistä tapasimme yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan. Päädyimme keskustelun jälkeen lopulta siihen lopputulokseen, että uusien kirjeiden lähettämisen sijaan haastattelimme yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilökuntaa. Päätimme haastatella niitä työntekijöitä, kenellä oli kokemusta sekä yhdyskuntapalvelun että valvontarangaistuksen valvonnasta. Tällaisia työntekijöitä löytyi neljä.

Päätimme toteuttaa haastattelut kahdessa osassa, niin että molempiin haastatteluihin osallistuu kaksi haastateltavaa kerrallaan. Kuitenkin juuri ennen ensimmäisen haastattelun alkua saimme tiedon, että yksi haastateltava on sairaana eikä pääse tulemaan. Tästä syystä muokkasimme suunnitelmaa ja haastatelimme aluksi yhden työntekijän ja myöhemmin samana päivänä kaksi työntekijää. Haastattelut taltioitiin kolmella eri nauhurilla, jotta teknisiltä ongelmilta voitiin välttyä mahdollisimman varmasti. Kolmelta haastateltavalta saimme mielestämme sen verran riittävästi materiaalia, että koimme tarpeettomaksi haastatella myöhemmin vielä pois jäänyttä neljättä haastateltavaa. Kaikkien vastaukset ja kertoma olivat lisäksi hyvin samankaltaisia keskenään, mikä tuki päätöstämme.

Haastatteluiden runko koostui yhdeksästä eri teemasta, joita täydensimme etukäteen mietityillä lisäkysymyksillä. Teemat olivat suunniteltu vastaamaan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä mahdollisimman tarkasti. Teemakysymykset haastatteluissa olivat:

- Omat näkemykset oikeanlaisesta ja oikeudenmukaisesta rankaisusta
- Avoaseuramusten tarpeellisuus vankeusrangaistuksen vaihtoehtona
- Valvojan ja tuomitun välinen yhteistyö ja vuorovaikutus
- Sitoutuminen toimeenpanosuunnitelmaan
- Rangaistuksen keskeyttäminen
- Tuen ja kontrollin suhde valvontarangaistuksessa ja yhdyskuntapalvelussa
- Ristiriita tuen ja kontrollin välillä
- Moniammatillisuus
- Keinot vaikuttaa rangaistuksen jälkeiseen rikoksettomaan elämään
- Perheiden/läheisten tukeminen

Haastatteluiden jälkeen sisällönanalyysimme alkoi litteroinnista, eli vaiheesta jossa keräämämme haastattelumateriaali kirjoitettiin sanasta sanaan ylös. Litteroinnin jälkeen redusoimme eli pelkistimme aineiston ja rajasimme tutkimukseen liittymättömät asiat pois ja jätimme materiaalin joka vastaa tutkimuskysymyksiimme. Käytimme Google Docs –dokumenteja analyysin eri vaiheissa, ja tässä ohjelmassa värikoodasimme tutkimuskysymyksiensä pohjalta muun muassa kaiken haastattelumateriaalin. Alkuperäisistä ilmauksista teimme

pelkistetyt ja värikoodatut versiot. Tämän jälkeen klusteroimme materiaalin, eli jaoimme sen eri kategorioihin joissa samankaltaisuudet kuuluivat yhteen. Sen jälkeen pystyimme luomaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108-110.) Kun kaikki oli tähän asti valmista, kirjoitimme haastattelun kulun ja asetimme sen nykyiseen järjestykseensä. Järjestys kuvasi mielestämme parhaiten rikosseuraamuksen edistymistä ja oli siksi loogisin vaihtoehto sille.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden näkemyksiä tuesta ja kontrollista yhdyskuntaseuraamukseen kuuluvissa yhdyskuntapalvelussa sekä valvontarangaistuksessa. Tutkimuksen tarkoituksena on Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston omatoiminnan sekä myös rangaistusten kehittäminen.

4.1 Tiedonhaku ja aiemmat tutkimukset

Lähdemateriaalia lähdimme hakemaan Lahden kaupunginkirjaston lisäksi myös Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kriminologisesta kirjastosta Vantaalta. Internetistä aineistoa haimme Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen sivuilta sekä Doria-järjestelmästä. Doria on Kansalliskirjaston ylläpitämä julkaisuarkisto sisältäen useiden eri yliopistojen elektronisia julkaisuja. Googlestä etsimme töitä myös eri lähteistä saamiemme nimien pohjalta.

Materiaalia Doriasta etsiessämme käytimme hakusanoja yhdyskuntapalvelu* (61 osumaa), valvontarang* (14 osumaa) ja yhdyskuntaseuraamu* (10 osumaa).

Hakusanoja yhdistelemällä löytyi seuraavanlaisia tuloksia: yhdyskuntapalvelu* and valvontarang* (11 osumaa), yhdyskuntapalvelu* and yhdyskuntaseuraamu* (7 osumaa) ja valvontarang* and yhdyskuntaseuraamu* (5 osumaa).

Kaikki kolme hakusanaa sisältäviä tuloksia löytyi viisi. Lisäksi hakuja tehtiin hakusanoilla sosiaali* and tuen or tuki* and kontroll*, sekä riskosseuraam*.

Kävimme läpi tietojärjestelmästä saamamme materiaalin ja valikoimme sieltä sopivat tutkimukset. Aiheesta on tehty tutkimuksia seuraavanlaisesti:

Anssi Keinänen on tehnyt akateemisen väitöskirjansa Yhdyskuntapalvelu empiirisen kriminologisen tutkimuksen kohteena Joensuun yliopiston Kauppa- ja oikeustieteiden tiedekuntaan syksyllä 2008. Harri Tuhkanen on tutkinut rikollisuuden syitä Lapin yliopiston Oikeustieteiden tiedekunnassa. Hänen pro gradu -tutkielmansa on vuoden 2012 syksyltä. Marita Kuha on tutkinut

valvontarangaistusta oikeuskäytännössä Lapin yliopiston Oikeustieteiden tiedekunnassa. Hänen pro gradu -tutkielmansa on vuoden 2014 keväältä. Minna Haaraoja ja Jussi Putkonen ovat tehneet pro gradu -tutkielmansa yhdyskuntaseuraamustoimiston sosiaalityön yhteiskunnallisista ja yksilöllisistä merkityksistä Lapin yliopiston Yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan syksyllä 2012. Anna Kylmänen on tehnyt pro gradu -tutkielmansa Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit aikuissosiaalityössä Lapin yliopiston Yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan vuonna 2014.

4.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä tuki ja kontrolli merkitsevät yhdyskuntaseuraamusten onnistumisen kannalta?
2. Miten yhdyskuntaseuraamuksia voitaisiin kehittää, jotta ne tukisivat paremmin rangaistuksen jälkeistä elämää?

5 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

Tutkimustuloksissa etenemme tuen ja kontrollin teemojen kautta rangaistuksen suorittamiseen, mahdolliseen keskeytykseen ja seuraamuksen jälkeiseen aikaan. Siteeraukset ovat kaikki merkattu ainoastaan kirjaimella H, koska tutkimuksemme kannalta vain vastauksilla on merkitystä, ei sillä kenen lausumia ne ovat.

5.1 Tuki ja kontrolli yhdyskuntaseuraamuksissa

Haastatellut kertoivat tuen ja kontrollin olevan läsnä heti tuomion alkumetreiltä asti. Syyttäjä ja Rikosseuraamuslaitos seulovat avorangaistuksiin sopivat henkilöt ja seuraamukseen sitoutuville asiakkaille tehdään jo lausuntovaiheessa selväksi seuraamusten sisältö:

- - se on tietty hyvä, kun asiakkaat tietää jo heti niin ku lausuntovaiheessa, et mistä on kyse ja mitkä ne säännöt on, ja ne tehdään hyvin selviks, et siinä ei sitten ole semmosta epäselvyyttä, että aijaa tämmöstäkö tää nyt sitte olikii! Ja sit, et jos ei ole niin ku motivaatiota tähän tulla, ni kyllä ne sit jättää jo niihin haastatteluihin tulematta. (H.)

Haastateltavat kertoivat, että moni asiakas on tuomittu valvontarangaistukseen siitä syystä, että yhdyskuntapalveluun heitä ei ole voitu enää tuomita. Syynä ovat olleet asiakkaiden aiemmat vastaavat tuomiot. Valvontarangaistuksen katsotaan tarjoavan tällöin enemmän tukea ja kontrollia muun muassa uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi.

Työntekijöiden mukaan tukea ja kontrollia enemmän sisältävä valvontarangaistus on kohdennettu pääosin suorittajille, joiden elämänhallintakeinot ovat lähtötasoisesti heikkommat. Poikkeuksiakin kuulemma on, joista esimerkkinä yksi haastateltava mainitsi totaalikieltäytyjät.

Joidenkin asiakkaiden kohdalla, vaikka yhdyskuntapalvelu onkin keskeytynyt, he ovat saaneet tuomionsa suoritetuksi loppuun valvontarangaistuksena. Käytäntö on työntekijöiden mukaan osoittanut, että päihdeongelmaiset pystyvät olemaan valvontarangaistusajan ilman päihteitä, vaikka he eivät olisi yhdyskuntapalvelussa pystyneet menemään palvelupaikalle parina kertana viikossa selvinpäin. Syynä tähän työntekijät arvelivat yhtenä syynä asiakkaiden pelkoa siitä, että tukipartio

voi tulla mihin aikaan tahansa kontrollikäynnille. Asia olisi haastateltavien mielestä luultavasti eri, jos tukipartio liikkuisi vain virka-aikana.

Asiakasta tuetaan seuraamuksen aikana monin keinoin ja monelta taholta. Haastateltavat kertoivat olevansa tuen osin keskeisessä asemassa rangaistusten täytäntöönpanon aikana. He kertoivat työkseen koota verkostoja asiakkaidensa ympärille, jos sellaisia ei ennestään ole.

Heidän työnsä ensimmäisenä prioriteettina on kuulemma se, että asiakas saa rangaistuksensa suoritettua. Kesken mennyt seuraamus johtaa heidän kertomansa mukaansa vankilaan menon ohella yleensä muihinkin ei-toivottuihin seurauksiin.

”– – jos joku henkilö menee vankilaan, niin se ei vaan rajoitu pelkästään siihen henkilöön, vaan jos perhettä niin sehän vaikuttaa puolisoon ja lapsiin ja tämmösiin.” (H.)

Tuen tarpeeseen liittyen haastateltavat kertoivat monilla heidän asiakkaillaan olevan päihdeongelmia. Päihteiden osuus näkyy myös tilastollisesti, sillä puolet koko maan yhdyskuntapalveluista vuonna 2013 tuomittiin liikennejuopumuksista. Valvontarangaistuksissa vastaava osuus oli 59%. (Blomster, P. ym. 2014, 15.) Tämä linja on jatkunut suurin piirtein samana jo vuosia, tosin valvontarangaistuksen kohdalla tilastoja on tehty vasta vuodesta 2012 alkaen (Blomster, P. ym. 2014, 41).

Valvontarangaistuksessa tuen ja kontrollin tasapainoa haetaan monella tapaa, muun muassa suorittajan omien menojen kohdalla. Näin muun muassa siksi, että tuomitun elämänpiiriin kuuluvaa toimintaa sekä esimerkiksi harrastuksia voitaisiin tukea ylläpitämään muun muassa hänen sosiaalisia valmiuksiaan (Kangaspunta 2014, 3). Asiakas voi toimintavelvollisuutta määritettäessä esittää toiveensa henkilökohtaisten asioiden hoitoon liittyen. Toiveiden täytyy kuitenkin olla perusteltuja, sillä niiden tarve, luonne ja tärkeys arvioidaan (Kangaspunta 2014, 22). Henkilökohtaisten menojen merkityksissä on eroja, sillä kyseessä on kuitenkin rangaistus:

– – Ei o tiedossa yhtään asiakasta, kuka olis saanu käydä elokuvissa, elikkä voipi olla, että se ehkä jää sitten niinku väliin.. Joku jääkiekko, että menee kattomaan jääkiekkoa, ni voi

olla, että sekii, mut sitte, jos vaikka harrastaa ite, ni se ehkä on sitten eri.. Et siinä ollaa aika tiukkana. (H.)

Työntekijät kertoivat, että tarkkaa rajaa ei näiden käytäntöjen kohdalla ole vedetty, vaan tulkinta tehdään tapauskohtaisesti annetun ohjeistuksen mukaan sekä usein työyhteisössä yhdessä miettien, että mikä on soveliasta ja mikä ei.

Asiakasta tuetaan myös siten, että jos valvontarangaistusta suorittava käy palkkatöissä, niin välttämättä työpaikalla ei rangaistuksesta edes tiedetä, jos asiakas on näin toivonut. Moni kuulemma pelkää, että voisivat menettää työpaikkansa, jos asia tulisi työpaikalla ilmi. Asiakkaan työtilannetta, eikä elämää muutenkaan, haluta ylimääräisellä harmilla hankaloittaa. Lisäksi Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa (422/2002, 16§) vaatii rangaistuksen suorittamisen salassa pidettäväksi, joten normaalitapauksissa valvojien ei asiakkaiden työpaikoilla tarvitse käydäkään.

5.2 Tuen ja kontrollin ristiriita

Kontrollissa on haastateltavien kertoman mukaan kyse nimenomaan asiakkaan eduista, hyvinvoinnista ja seuraamuksen onnistuneesta suorittamisesta. Näin ei välttämättä aina kuitenkaan ole.

Tuen ja kontrollin ajoittainen ristiriitaisuus ilmeni työntekijöiden mielestä päihteistä aiheutuneiden keskeytysten kautta. Lain ehdottomuus tyrää usein tuen mahdollisuuden silloin, kun sille olisi ehkä asiakkaan puolelta eniten tarvetta:

Virtsatestejä joutuu tekemään melkein päivittäin. Kyllä siinä niin laki on tiukka että se loppuu niin ku siihen se tukikin. Se on aika tyly joskus se systeemi: joku on suorittanut pitkään ja se on jotain käyttäny ja me otetaan se testi ja se on niin ku positiivinen niin se on sitten siinä. (H.)

Haastateltavat kertoivat, että päihdetestaukseen suhtaudutaan asiakkaiden parissa hieman eri tavoin: valvontarangaistuksessa olevat suhtautuvat päihdetesteihin yhdyskuntapalvelua suorittavia neutraalimmin, koska valvontarangaistuksessa ei tarvita testien tekemiseksi niitä edeltävää epäilyä päihteidenkäytöstä, toisin kuin yhdyskuntapalvelussa. Yhdyskuntapalvelussa asiakkaiden päihdetestaus koetaan

haastateltavien mukaan pääosin vain kontrolloivana toimenpiteenä, eikä sen merkitystä tuen kannalta välttämättä ymmärretä.

Asiakkaat eivät ole kuulemma päihdehuoltoonkaan enää siinä vaiheessa motivoituneita, jos avoseuraamus on jo jouduttu keskeyttämään. Erityisesti huumeiden kohdalla joustovaraa ei haastateltavien mukaan ole, mutta alkoholin kohdalla tällaisesta retkahduksesta voi tilanteen mukaan selvitä pelkällä huomautuksella ja asiakkaan sitoutumisella päihdehuoltoon. Tällaisesta toisesta mahdollisuudesta haastatellut kertoivat asiakkaidenkin mahdollisesti näkevän tuen ja kontrollin kulkevan usein käsi kädessä.

5.3 Yhteistyötahojen merkitys

Haastateltavat kertoivat yhteistyötahojen ja viranomaisten tärkeydestä avoseuraamusta suorittavan tukemisessa. Yhteistyössä ovat mukana niin kunnan kuin eri järjestöjenkin toimijoita. Esimerkkeinä he mainitsivat perus-, työ- ja elinkeinopalveluiden tuottajat sekä päihdehuollon yksiköt.

Yhteistyötahojen tärkeydestä yksi haastateltava kertoi esimerkin eräästä valvontarangaistusta suorittaneesta asiakkaasta, joka pelkäsi silloisessa asuinympäristössään retkahtavansa juomaan: jos ei jo suoritusaikana, niin heti sen jälkeen. Verkostojen kautta työntekijät onnistuivat saamaan kyseisen henkilön tuetun asumisen piiriin, jonka avulla hänelle mahdollistui tarvittava tuki elämänhallintaan rangaistuksen jälkeenkin.

– – totta kai halutaan varmistaa että valvontarangaistus tulee suoritetuksi, mutta myös se että hänen se valvontarangaistuksen jälkeinen elämä. Ei me haluta häntä enää takaisin tänne asiakkaaksi, vaan että hän pystyis sitä päihdehoitoa elämään niin ku jatkaa. (H.)

Joskus yhteistyötahojen kanssa toimiminen ei kuitenkaan onnistu kaikkien asiakkaiden kohdalla toivotusti. Haastellut kertoivat, että henkilökemioidenkin osuus voi vaikuttaa esimerkiksi päihdehoitoon osallistuvien tapauksessa:

Onhan meidän asiakkailta myös tällaisia henkilökemiajuttuja, että ohjataan päihdehuoltoon, avohoitoon, henkilökemiat ei kohtaakaan sen työntekijän kanssa kenelle on ohjattu, niin hän pystyy sitkeilee jonkun seuraamuksen suorittamisen ajan, mutta

sen jälkeen hän ei yksinkertaisesti halua käydä. (H.)

Yhdyskuntapalvelun onnistumisen kannalta myös palvelupaikalla on haastateltujen mielestä merkityksensä: moni ihminen kaipaa tekemistä ja seuraa ympärilleen. Parhaassa tapauksessa palvelun suorittajat saavat palvelunsa suorittamisen kautta kokea itsensä tärkeiksi ja hyväksytyiksi, sekä tuntea yhteenkuuluvuutta työyhteisönsä kanssa.

Hyväksytyksi tulemisen tunne ja onnistumisen tunne. Ne on semmosia tavallaan perustarpeita. Ne niin ku kuuluu johonkin ryhmään ja tunnet ittes edes jollain tasolla tarpeelliseksi, ja näin. Positiivisia kokemuksia monet saa niin ku yhdyskuntapalvelun kautta. (H.)

Haastateltu kertoi, että samoja piirteitä sisältyy myös valvontarangaistukseen siihen sisältyvän toimintavelvollisuuden vuoksi. Tämän lisäksi asiakkaat käyvät myös toimistolla viikoittain. Molemmissa seuraamuksissa monen vuorokausirytmipiirteet palautuu kuulemma takaisin normaalimpaan muotoon.

Monien asiakkaiden kohdalla arki on haastateltavien mukaan voinut olla usein kotona istumista, jonka kautta myös alkoholin kulutus on lisääntynyt.

Yhdyskuntapalvelu sekä valvontarangaistus; molemmat tukevat asiakkaan päihdeettömyyttä, jos päihdeongelmia on taustalla:

– – niitten on pitäny se pari kertaa viikossa käydä ja ne on saanu siinä ihmissuhteita ja tota sellasta järkevää tekemistä ja tuntee ittesä tarpeelliseksi sitä kautta ja ovat sitten juomatta ja paremmalla mielellä. (H.)

Haastateltavat kertoivat myös palvelupaikkojen välisistä eroista, jotka voivat olla suuriakin. Erot kuulemma ilmenevät esimerkiksi siinä miten eri paikat ottavat palvelua suorittamaan tulevan henkilön vastaan ja millaisilla ehdoilla. Toiset paikat eivät haastateltavien mukaan arvosta palvelun suorittajia, jotka eivät yllä heidän asettamien standardiensa tasolle. Toiset paikat taas ymmärtävät, että suorittajalla ei välttämättä ole työkokemusta, eikä häneltä voida liikoja vaatiakaan, mutta henkilöä tuetaan ja kannustetaan tästä huolimatta tekemään tehtäviä parhaansa mukaan.

Saattaa tulla sanomista, että tämmösen kädettömän lähetitte tänne meille, että pistäkää kunnon työmiehiä. Se on niin ku ehkä

se huonoin esimerkki ja ehkä sitten toisessa paikassa osataan kattoa, että ehkä siltä ei voida vaatiakkaan, ku ei sillä nyt oo työkokemusta ja muuta, että täs nyt kuitenkin tsempataan kaveria niin ku. (H.)

5.4 Seuraamuksen onnistunut suorittaminen

Onnistuneen avoseuraamuksen suorittamisen taustalla haastateltavat kertoivat olevan useita eri tekijöitä. Yhtenä esimerkkinä he kertoivat valvontarangaistukseen liittyen, että jo soveltuvuusselvityksen aikana “oikeanlaisten” suorittajien valikoiminen voi vaikuttaa siihen, tulevatko he selviämään rangaistuksesta. Yhdyskuntapalveluun liittyen haastateltavat kokivat, että ennustettavuus suorittamisen onnistumisesta oli selkeästi huonompi, sillä heidän kokemuksensa mukaan asiat saattoivat mennä käytännössä päinvastoin kuin oli kuviteltu.

Tärkeimpinä tekijöinä asiakkaan rangaistuksen onnistuneelle suorittamiselle sekä rangaistuksen jälkeiselle tasapainoiselle elämälle nousivat kuitenkin asiakkaan oma motivaatio ja yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden tekemä työ hänen motivoimisekseen. Siviilissä sosiaalisten verkostojen ja erilaisten palvelujen avulla asiakasta pystytään tukemaan huomattavan paljon paremmin kuin vankilassa. Päihdeongelmaisen asiakkaan kohdalla asiakas voidaan paremmin myös velvoittaa päihdehoitoon, koska mahdollinen motivaatio voi syntyä jo rangaistuksen olemassaolon ja vankilan välttämisen mahdollisuuden kautta. Motivointi onnistuu usein viimeistään hieman järeämmän kontrollin kautta:

- - joskus et jos joku menee sitte mönkäänkin siinä rangaistuksen aikana, ni pystytään sanoo, että.. et, jos vaikka päihteet on, että nyt täs on vähän niin ku se vaihtoehto melkei, että tää joko keskeytyy tai sit sä lähet niin ku hoitoon. Et nii, kyllähän se ihminen sit siin tilanteessa ni motivoituu siihen hoitoon. (H.)

5.5 Seuraamuksen keskeytyminen

Seuraamuksen keskeyttämisen syynä ovat haastateltavien kertoman mukaan yleisimmin päihteet. Lahdessa keskeytyksiä ilmenee heidän mukaansa enemmän yhdyskuntapalvelussa kuin valvontarangaistuksessa, mutta asia oli muualla

Suomessa vielä tuoreimpien tilastojen mukaan päinvastainen: valtakunnallisesti valvontarangaistuksen (aloitettuja 143, keskeytyneitä 24) ja yhdyskuntapalvelun (aloitettuja 2704, keskeytyneitä 435) keskeyttämisprosentit olivat vuonna 2012 molemmat noin 17%, mutta vuonna 2013 valtakunnallisesti keskeytyneitä valvontarangaistuksia (aloitettuja 196, keskeytyneitä 51) oli jopa 26% yhdyskuntapalvelun (aloitettuja 2366, keskeytyneitä 396) keskeyttäneiden 17%:iin nähden. (Kuva 2; Kuva 3.)

Aloitettut	Vuonna 2012	Vuonna 2013
Yhdyskuntapalvelu	2704	2366
Valvontarangaistus	143	196

Kuva 2. Aloitetut seuraamukset (Blomster ym. 2014, 39, 40, 48)

Keskeytyneet	Vuonna 2012	Vuonna 2013
Yhdyskuntapalvelu	435	396
Valvontarangaistus	24	51

Kuva 3. Lopetetut seuraamukset (Blomster ym. 2014, 39, 40, 48)

Syynä Lahden vähäiseen keskeyttämisprosenttiin haastateltavat tuottivat mahdollisena tekijänä avoseuraamuksien kontrollin tulkintaa:

– – Joo me ei edes lähetty sitä kaikkein tiukinta linjaa vetämään mitä ehkä jossain muualla. Ja nythän tää valtakunnallinen linja on tullu tätä linjaa mitä me ollaan täällä itseasissa alusta lähtien elikkä muualla siiten vähän höllennetty tulkintoja. (H.)

Kun rikkomusepäily tulee ilmi ja seuraamus on vaarassa keskeytyä, kertoivat haastatellut, että tällöin asiakasta kuullaan ja asia selvitetään.

Yhdyskuntapalvelussa päihteistä aiheutuviin poissaoloihin voivat vaikuttaa kuulemma esimerkiksi suorittajan lähipiirissä tapahtunut onnettomuus tai muu sen

kaltainen tapahtuma. Valvontarangaistuksessa syy voi olla vastaava. Haastateltujen kertomaa tukien Valvontarangaistuksen täytäntöönpanon käsikirja ohjeistaa ottamaan huomioon tällaisetkin seikat arvioitaessa asiakkaan kykyä noudattaa hänelle määrättyjä velvollisuuksia. (Kangaspunta 2014, 36).

Vuorovaikutuksen osuus keskeyttämiseen nousi haastatteluissa myös esiin. Vuorovaikutus valvojan ja suorittajan välillä koettiin melko erilaisina valvontarangaistuksen ja yhdyskuntapalvelun välillä. Valvontarangaistuksessa asiakkaaseen ollaan yhteydessä monia kertoja viikossa, kun taas yhdyskuntapalvelussa asiakaskontakti saattaa jäädä yhteen kertaan kuukaudessa. Tämä voi johtaa mahdolliseen odottamattomaankin yhdyskuntapalvelun keskeytykseen, koska vähäisemmän vuorovaikutuksellisuuden takia mahdolliset ongelmat voidaan havaita liian myöhään.

Jos yhdyskuntapalvelu oli aiemmin keskeytynyt, niin valvontarangaistuksen mahdollisuus, ikään kuin toisena mahdollisuutena välttää vankila, oli haastateltavien mukaan hyvä keino motivoida asiakasta ryhdistäytymään:

Mä en tiää sitten voiko tohon valvontarangaistukseen liittyä se että ihminen elää hetken aikaa pelossa ku yhdyskuntapalvelu keskeytetään tulee käräjäoikeuden istunto että joutuuko tästä linnaan vai saako tästä vielä mahdollisuuden valvontarangaistukseen. Voi siinä olla sitäkin. Että niin ku siinä tulis oikee vahvana se pelote että nyt tää on pakko hoitaa kunnolla tai muuten tästä niin ku lähetään linnaan. (H.)

5.6 Seuraamuksen jälkeiset toimenpiteet

Vaikka joku voi kokea rangaistusajan positiivisena kokemuksena, niin seuraamuksen loputtua usein myös tuki ja erityisesti kontrolli loppuvat. Tämä voi olla joillekin rangaistusta suorittaneille kuulemma haastava ja epämieluisa tilanne, koska usein heidän velvollisuutensa lisäksi myös heidän motivaationsa päihitteettömyyteen lakkaa.

” – – kun meet tapaamaan sitä yhdyskuntapalvelun suorittajaa joka siellä kenties on viimestä kertaa.. Sit se sanoo, että ”tää on ollut itse asiassa tosi kivaa, tulee melkeen niin ku ikävä tätä paikkaa, että miten mä pääsisin tänne takaisin?” (H.)

Haastateltavat kertoivat, että rangaistuksen suorittamisen jälkeen asiakas voi helposti pudota takaisin vanhoihin epäsuotuisiin tapoihinsa, erityisesti päihteiden osin, eikä tähän ole silloin ulkopuolisen helppo enää puuttua. Rangaistuksen aikana heidät pitää niin sanotusti ruodussa siihen kuuluva kontrolli, jonka kautta tukeminenkin mahdollistuu.

Jos ajatellaan tommosta jotain, niin ku koko nuoruutensa ollu jossain niin ku lastensuojelussa ja muuta, ni kyllähän ne on niin ku tottunut siihen, että on niitä rajoja. Mä uskon siihen että on niin ku joukko ihmisiä tässäkin maassa jotka niin ku ei ne.. ei ne pysty niin ku elämään kunnolla, jos ei joku aseta niitä rajoja. (H.)

Seuraamuksen loppuessa joillakin työntekijöillä on tapana kertoa rangaistuksen suorittaneille, että tarpeen vaatiessa asiakkaat voivat olla työntekijään yhteydessä jatkossakin, jos tuen tarvetta ilmenee. Moni ei takaisin kuulemma soittale, mutta ajoittain joku soittaa:

“Valitettavasti usein ne yhteydenotot sitten tämmösilt entisilt asiakkailta tulee kyl sillee, et ne soittelee päissänsä. – – Joskus joku soittaa joulun alla päissään, ‘että mä halusin vaa toivottaa hyvää joulua’.” (H.)

Haastatellut kertoivat, että tällä hetkellä ei ole sellaista tahoa olemassa, joka vastaisi asiakkaan seuraamuksen jälkeisestä motivoinnista esimerkiksi päihdehoitoon:

Ehkä sen rangaistuksen aikaan kaikki sujuu hyvin, ne on itekkin tyytyväisiä. Sitten sitä ehkä moni niinku pelkääkin, tavallaan ku meiltä loppuu, se voi olla jollekin sellanen pelottavaki, että mitäs nyt että kaikki on mennyt hyvin tässä, parisuhde kukoistaa ja en oo juonu ja kaikkee, on hoitanut homman, positiivinen mieliala ja nyt sitten tää loppuu, että tuleeks taas kauhee alamäki tästä. (H.)

Jonkinlainen jälkihuollollinen jäännösrangaistus olisi haastateltavien mukaan hyvä olla olemassa rangaistuksen päätyttyä.

5.7 Työntekijöiden esittämiä kehitysehdotuksia

Avoseuraamuksien kehittämistä tuen pysyvyyden kannalta ajatellen haastateltavat kertoivat monien seuraamusjärjestelmän epäkohtien olevan huomioitu hallituksen

uudessa esityksessä eduskunnalle koskien yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa (HE 215/2014).

“Uus laki myös painottaa niitä jatkumoina seuraamisen suorittamisen jälkeenkin. Eli ne ois enemmän pysyviä, että ne ei lakkais kun seuraamus päättyy.” (H3.)

Haastateltavat pohtivat keinoja jatkaa tukea myös yhdyskuntaseuraamustoimistolta käsin, mutta heidän mukaansa asiakkaiden motivaation puute koituisi luultavimmin tällaisen idean kohtaloksi:

Mutta niin tota valvottaville sanois niin että nyt oot tehny tän sun velvollisuuden, mutta tässä ois tällanen vapaaehtoinen puolenvuoden jakso mikä jeesais sua, niin luulen että kovin moni ei suostuis siihen. Että ne ois silleen että tää on ollu ihan hyvä, mutta tää oli niin kun tässä. Kiitti mutta kiitti ei. Ei ne siihen lähtis vaikka se vois ollakin hyvä niitten kannalta. (H.)

Tapaus, jossa haastateltavat olivat saaneet järjestettyä tukiasunnon asiakkaalleen valvontarangaistuksen suorittamista sekä sen jälkeistä elämää varten on esimerkki juuri sellaisesta yhteistyöstä ulkopuolisten tahojen kanssa, jollaiselle olisi tarvetta enemmänkin:

Mun mielestä niin ku tän tyypisiä keissejä meillä vois olla enemmän, mutta kenelle me tiputetaan se asiakas? Pystyiin tiputtaa hänet yhen asumispalvelun tuottajalle, sinne tukiasuntoon tähän tuen ja kontrollin, kontrolloivan silmän alle. Ei meillä oo kaikille asiakkaille. Me ei voidaan pudottaa, mutta niin ku tän tyypistä kehittämistä. (H.)

Asiakkaan asioiminen yhdyskuntaseuraamuslaitoksella perustuu aina lakisääteisyteen, mutta haastateltava kertoi, että yhteistyötahojen kanssa rakennetun tukiverkon tulisi olla tulevaisuudessa sellainen, että asiakas sitoutuisi rangaistuksen jälkeenkin sen tarjoamaan tukeen. Hän kertoi tärkeäksi kehittämistä vaativaksi asiaksi vastaavanlaisten yhteistyötahojen löytymisen:

Pitäis olla joku yhdistys tai säätiö, joku tukisäätiö, mikä pystyis ottaa varsinkin näitä heikompia asiakkaita jotenkin siipiensä suojaan ja tsekkaamaan, että se elämä jatkuisi samantyyllisenä kuin se on ollu rangaistuksen suorittamisen aikana. (H.)

Rangaistusten täytäntöönpanossa on haastateltavien mukaan paljon kehitettävää ja resurssien puute on yksi oleellisimmista esteistä kehityksen tiellä. Asiakkaiden

elämässä on kuulemma niin paljon sellaisia muuttujia, joihin yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijät eivät voi vaikuttaa. Esimerkkeinä he mainitsivat työttömyyden, joka on yksi tekijä rikoksettomassa elämässä:

– – moni on sanonut sitäkin kun ne on töissä, kun ei siinä sitten tuu mieleen rötöksiä tehäkään eikä siinä oikeen ehikkään ja siinä on sitäkin ja eikä jaksaa. Se on raksalla pitkää päivää ja viikonloppu menee oikeesti lepäillessä ja muuta ei siinä sitten niin ku öisin ajella ja mietitä et mihis isketään. (H.)

Ihmisten hyvinvointi sekä erityisesti heidän pahoinvointinsa näkyy haastateltavien mukaan heidän työssään hyvin selkeästi.

”Ja sitten tämmöset niin ku sosiaalipoliittiset jutut niin kyllähän niillä on niin ku merkitystä. Jotkut viisaammat on sanonut, että hyvä sosiaalipoliittikka on parasta kriminalipoliittikkaa. Se on mun mielestä aika hyvin kiteytetty.” (H.)

Moni asia vaikuttaa heidän työnsä piirissä ja kaikki ovat osia suuremmissa kokonaisuuksissa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastattelumateriaalin pohjalta ilmeni yhdyskuntaseuraamustoimiston työn läpinäkyvyys asiakkaalle hänen oman asiakkuutensa kannalta. Tämä on tuen ja kontrollin suhteen merkittävä asia.

Avoseuraamuksissa löytyy asteittaisuutta, joka näkyy erilaisina tuen ja asetettujen rajojen monimuotoisuutena. Ongelmallisuus yhdyskuntapalvelun suorittamisessa voidaan vankilaan joutumisen sijaan yrittää korjata vielä valvontarangaistuksen tarjoaman intensiivisemmän tuen ja valvonnan avulla. Järjestelmän ehdottomuus on siis askeleen lähempänä vankilattomamman kriminaalipolitiikan kuntouttavampaa näkemystä, johon Laineikin (2014, 397) viittaa näkemyksissään. Tuen ja rangaistuksen suhde toisiinsa pystyy valvontarangaistuksen myötä tapahtumaan laajemmassa kontekstissa, joka edesauttaa yhdyskuntaseuraamuksien toteutumista suuremmalla toiminta-alueella ja tarvittaessa.

Haastatteluista selvisi myös, että päihdeongelmaisten tapauksessa yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta voi monelle avautua ensimmäinen kontakti päihdehoidon palveluihin. Yhdyskuntaseuraamukset ovat hyvä tapa saada ihminen päihdehoitoon, kun päihitteet ovat monissa tapauksissa olleet osasyynä rikokseenkin. Tuomio esimerkiksi liikennejuopumuksista on monelle pysäyttävä kokemus ja haastattelujen pohjalta moni on valmis uudelleenarvioimaan päihteidenkäyttöään. Kontrollin kautta tarjottu tuki yhdistyneenä tuomittujen mahdolliseen häpeän tunteeseen on erinomainen motivaationlähde.

Tapauksissa, joissa yhdyskuntapalvelu on keskeytynyt päihteiden vuoksi, myös vankilanpelko motivoi monia sitoutumaan päihteettömään valvontarangaistukseen. Tämän yhtälön toimivuutta on moni epäillyt, muun muassa Kuha (2014, 6). Haastateltavien mukaan käytäntö on kuitenkin osoittanut asian olevan niin, että vaikka ongelmia olisi ollut yhdyskuntapalvelussa, niin valvontarangaistus saatetaan loppuun. Toinen mahdollisuus ja siviilissä suoritettavan rangaistuksen tehostetumpi muoto suuremmalla kontrollilla menee lopulta monen ihmisen, arvoasteikolla korkeammalle kuin päihitteet. Kun oheen on mahdollista ja suotavaa saada päihdehoitoa, niin rikkomuksensa kautta moni voi

saada kaipaamansa toisen mahdollisuuden elämässään laajemmallaakin alueella, ei pelkää vankilan välttämisen kannalta.

Valvontarangaistuksen tulkinnallisuus näyttäisi olevan yksi asia, joka tuli ilmi seuraamusten täytäntöönpanoissa Lahdessa sekä muualla Suomessa.

Seuraamusten epätasa-arvoisuus paikkakunnasta ja valvojasta riippuen voisi olla ainakin teoriassa sellainen asia, johon voisi mahdollisesti kiinnittää huomiota.

Beccaria (2012 [1764], 39) kirjoitti 1700-luvulla, että jos lait eivät ole epäselviä, niin silloin niitä ei myöskään tarvitse tulkita. Maailma oli toki tuolloin erilainen, eikä esimerkiksi luku- ja kirjoitustaito ollut kaiken kansan vahvimpia osa-alueita, kun taas lakitekstit saattoivat olla juuri tästäkin syystä vaikeaselkoisesti kirjoitettuja. Tähän uusi yhdyskuntaseuraamusten lainsäädäntö kiinnittää huomiota yleisellä tasolla.

Tuen ja kontrollin välinen ajoittainen ristiriitaisuus on loppujen lopuksi aikalailla tulkintakysymys sekin. Jos kaikessa olisi otettava huomioon asiakkaan motivaatio tai sen puute, niin menettäisikö tukikin silloin merkityksensä? Kontrollia ja tukea ei voida erottaa toisistaan, vaan molemmilla on merkityksensä, jonka kautta tuloksiakin syntyy. Laine (2014, 286–287) kirjoittaa, että jo 1800-luvulta lähtien on kiistelty siitä, että tuleeko tuen ja kuntoutuksen kohdalla käyttää kontrolloivia ja rangaistuksellisia menetelmiä. Yksi osapuoli sanoo ei, kun toinen osapuoli on sitä mieltä, että kaikkeen kuntoutumiseen liittyy edellytyksenä kontrolli. Tietysti näiden tasapainottaminen on se, jota on aina haettu ja tullaan ilmeisesti vielä hakemaan.

Haastatteluiden perusteella ilmeni, että alkoholin kohdalla on varaa joustaa, jos seuraamusaikana ilmenee väärinkäyttöä, mutta huumeiden osalta ei anneta toisia mahdollisuuksia. Onko taustalla huumeiden kriminalisointi vai mikä, mutta päihteiden osalta pitäisi olla yhtenäinen linjaus, että jos hoitoon sitoutuisi, niin joustoa voisi antaa niidenkin kohdalla. Hallituksen esitys uudesta yhdyskuntaseuraamuslaista sivuaa tätä. Se ottaa kantaa siten, että rikollisuudesta eroon pääseminen on pitkä prosessi, jonka aikana myös retkahduksia tapahtuu. Esityksen mukaan uusia mahdollisuuksia pitäisi harkita juuri tästä syystä. Päihdekuntoutuksen hoidon mahdollisuuden ja yhdyskuntaseuraamuksen jatkumisen välinen ristiriita on myös huomioitu ohimennen hallituksen esityksessä

yhdyskuntapalveluiden uudeksi lainsäädännöksi (HE 215/2014, 33, 41.) Sama voisi olla päihteiden ollessa kyseessä yhdyskuntaseuraamuksien keskeytyessä, jolloin tulisi olla ehkä jonkinlaiset jonot ohittavat etuoikeudet hoitoon pääsemiseksi.

Myös yleisemmin sosiaali- ja terveysalalla sekä virastoissa työskentelevät voitaisiin tuoda tietoisuuteen siinäkin, että omalla asenteellaan he voivat katkaista asiakkaan kuntoutumisprosessin. Prosessissa mukana olijoita voitaisiin ohjeistaa tällaisissa asioissa yhteistyötahojen kohdalla.

Jatkokehityksen aiheina ilmeni yhdyskuntapalvelun palvelupaikkojen mahdollinen yhtenäistäminen tarjotun tuen kannalta. Haastatteluiden perusteella yhdyskuntapalveluun liittyvissä palvelupaikoissa on eroja, joita ei onnistuneen suorittamisen kannalta välttämättä kannattaisi olla. Tällä hetkellä palvelupaikat eivät ole vastuussa suorittajan tukemisesta palvelun aikana, mikä valitettavasti näkyy joissakin tapauksissa. Tällainen palvelupaikkojen erilaisuus ei välttämättä palvele ketään loppujen lopuksi. Onko hyvä, että on erilaisille ihmisille erilaisia paikkoja, vai pitäisikö niitä yhdenmukaistaa? Asiakkaiden kuntoutus rikoksettomaan elämään ja pois sen johdannaisista ongelmista pitäisi olla kriminaalipoliittisen työn ykkösprioriteetti, johon yhteistyökumppanitkin pitäisi sitouttaa paremmin.

Myös yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijän tarjoama tuki vesittyy, jos palvelupaikalla ilmenee tuen puutetta. Tässä olisi haastateltavien mielestä parantamisen varaa kokonaisuutta ajatellen. Suorittajan integroiminen työyhteisöön myös työpaikan osalta voisi olla yksi keino taata palvelun suorittaminen onnistuneesti. Roolitietoisuutta pitäisi lisätä, jotta kuntouttamisen prosessi olisi kokonaisuutena mahdollisimman toimiva.

Haastatteluista ilmenee, että yhdyskuntapalvelu olisi tuen ja kontrollin osin “kepillä jäätä” -tyyppinen avoseuraamus. Joidenkin kohdalla se riittää pelotteeksi vankilaan joutumiselle, mutta joidenkin kohdalla se ei riitä. Tästä syystä on erittäin tärkeää, että valvontarangaistus ikään kuin toisen tason rankaisuna on repertuaarissa vielä ennen vankilan tuloa kuvioihin. Laineen (2014, 393) mukaan uusien rangaistusmuotojen tarkoitus onkin tutkia, että soveltuvatko kyseiset

seuraamukset niitä suorittaville. Hallituksen esitys yhdyskuntaseuraamusten uudesta lainsäädännöstä korostaa vaikuttavuustavoitetta, jonka mukaan oikeanlaiset seuraamukset tulisi entistä tarkemmin katsoa yksilökohtaisesti ja ottaa huomioon rikoksesta epäillyn elämän kokonaistilanne, jotta rangaistuksen kuntouttava aspekti toteutuisi entistä paremmin. (HE 215/2014, 43–44.)

Yhdyskuntaseuraamuksilla on tutkitusti uusintarikollisuutta enemmän vähentävä vaikutus kuin vankeusrangaistuksella, ja monelle ne toimivat ja riittävät rangaistukseksi. Tutkimukset osoittavat myös, että kiinnijäämisriski olisi tärkeämpi rikollisuutta ehkäisevä tekijä kuin sanktioankaruus. (HE 215/2014, 47.) Tämä pitää Mathiesin (2006) mukaan paikkansa lievissä rikoksissa, mutta vakavammissa rikoksissa yleispreventio ei hänen mukaansa toimi (Laine 2014, 284). Valvontarangaistus soveltuu hyvin yhdyskuntapalvelun ja ehdottoman vankeuden väliin. Ikään kuin viimeisenä varoituksena.

Jotkut ihmiset tarvitsevat haastateltavien mukaan enemmän kontrollia kuin toiset elämäänsä tukemaan. Tämä tulee myös esiin hallituksen esityksessä, jossa todetaan rikollisuuden esiintyvän parhaiten yhteiskunnan marginaalissa, jossa se on mahdollisesti opittu jo edeltävältä sukupolvelta (HE 215/2014, 21).

Jatkokehityksen kohdalla uusi laki muuttaa asioita, yhdenmukaistaa seuraamuksia ja tuo selkeyttä prosessiin. Ajan kanssa selviää, että miten riittäviä muutokset ovat ja mihin pitäisi vielä kohdentaa huomiota. Enemmän pitäisi ainakin lisätä yhteistyötä sopivien tekijöiden kanssa.

Rikosten ehkäiseminen laajemmassa mittakaavassa nousi yhdeksi oleellisimmista ongelmista kehitysehdotuksien alueella. Rikokset olivat haastateltujen mielestä vahvasti suhteessa syrjäytymiseen ja muihin yhteiskunnan eriarvoistumisen ongelmiin. Maailmasta ei rikoksia poisteta yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden toimesta, joten jos suurempia linjoja yhteiskunnassa ei muuteta, niin haastateltujen työllä ei ole suurtakaan parantavaa merkitystä, vaan lähinnä vahinkojen laajemmalle leviämisen ehkäisy. Beccaria (2012 [1764], 116) puhui vapaista ihmisistä ja orjista: vapaat ihmiset käyttivät hänen mukaansa aikansa tieteitä ja kansakunnan etuja ajatellen, kun taas orjat elivät päivä kerrallaan, hakien rikosten huumasta kompensatiota tyhjien elämiensä vastapainoksi. Ehkä

hänen näkemyksensä voidaan nykyään rinnastaa syrjäytymiseen ja yhteiskunnassa väliinputoamiseen? Blomberg ja Lucken (2000) käsittelivät kuntoutuksen merkitystä laajemmassa kontekstissa, jossa rikoksentekijät integroidaan yhteiskuntaan muun muassa työnteen kautta (Laine 2014, 287). Töiden puute ilmeni yhdeksi rikoksia aiheuttavaksi tekijäksi myös haastattelujen kautta. Niiden kautta esiin nousut kriminaalipolitiikan ja sosiaalipolitiikan suhde on siis jo eilispäivän uutisia. Beccariakin (2012 [1764], 115) manifestissaan ilmoitti, että rikosten ennaltaehkäisy on tärkeämpää kuin rikoksista rankaiseminen.

7 POHDINTA

Vaikka alkuperäinen opinnäytetyömme idea ei lopulta onnistunutkaan, emme lannistuneet, vaan sovimme nopeasti yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan kanssa tapaamisen ja teimme opinnäytetyön ajallaan valmistumisen kannalta keskeisen päätöksen, eli muutimme aihetta haastateltavien sekä hieman sisällönkin suhteen. Aihe ei kuitenkaan ollut kokonaan uusi, koska olimme sitä jo miettineet alkuperäisenä vaihtoehtona ennen kuin teimme päätöksen haastatella rangaistujen omaisia.

Opinnäytetyömme aihe oli mielestämme hyvin mielenkiintoinen sen ajankohtaisuuden vuoksi. Rikollisuus ja siihen liittyvät rangaistukset herättävät ihmisissä hyvin paljon mielipiteitä ja aihetta käsitellään paljon myös mediassa. Usein kansalaisten kommentit ovat hyvin jyrkkiä rikollisia kohtaan ja jollain tavoin jopa epäinhimillisiä. Aihetta on myös tutkittu, josta on selvinnyt että nuoret aikuiset vaativat kaikkein kovimpia rangaistuksia, kuten kuolemantuomioita. Raiskaustapausten tuomiot ovat myös yksi hyvin keskeinen keskustelun aihe, sillä niistä saatavia tuomioita pidetään yleisesti liian kevyinä. Usein raiskauksista saatavista tuomioista puhutaan talousrikosten yhteydessä, koska niistä saatavat tuomiot ovat taas monien mielestä suhteettoman kovia. Myös vastaavuusperiaate on talousrikosten kohdalla hankala asia, koska rangaistuksen vastaavuutta tehtyyn rikokseen on hankala määritellä esimerkiksi retributiivisesti (Matikkala 2010, 4). Tällaisten niin sanottujen uhrittomien rikosten kohdalla tietynlaista kohtuuttomuutta voikin esiintyä. Olemme tätä asiaa sivunneet työssämme käsitellen muun muassa ylikriminalisointia, joka omalta osaltaan on taas pois vakavampien rikosten tutkintaan ja ehkäisemiseen kohdennetuista resursseista (Laine 2014, 37).

Yhdyskuntapalvelun suorittavien joukossa on paljon rattijuopumuksesta tuomittuja. Rattijuopumukset ovat myös usein esillä mediassa niiden yleisyyden vuoksi. Rattijuopumuksia pyritään kitkemään pois hyvin konkreettisoin keinoin; esimerkiksi yksi vahvasti mediassa esillä ollut keino on, että alkoholot tuotaisiin pakollisiksi kaikkiin uusiin autoihin. Tämä olisi tietty kyseisten rikosten määriin nähden ehkä alentava tekijä, mutta syytä rikosten takaa se ei poistaisi, vaan ne näyttäytyisivät ehkä jotakin muuta kautta. Niin kuin haastatteluistakin nousi esiin,

niin sosiaalipoliittinen linja, joka keskittyisi syihin, eikä vain seuraamuksiin, olisi tärkeä.

Ajankohtaisen opinnäytetyöstämme tekee myös se seikka, että tällä hetkellä elämme taloudellista lamaa ja on hyvin luonnollista, että säästöjä haetaan myös Rikosseuraamuslaitoksen toiminnasta. Vankiloita on lopetusuhan alla ja paine siirtyä kohti avoseuraamuksia on kova, koska ne tuovat yhteiskunnalle mittavia säästöjä. Sähköinen valvontakin yleistyi, johon valvontarangaistus pohjaa, aikoinaan nopeana ja edullisena, joskin hyvin keskeneräisenä vaihtoehtona poliittisen päätöksenteon paineessa (Whitfield 1997, 36). On kuitenkin tärkeää muistaa, että avoseuraamusten säästöt eivät saa johtaa päätöksiin jossa oikeasti vaaralliset rikolliset vapautuisivat liian kevyin perustein.

Sosiaaliset tarpeet muuttuvat yhteiskunnassa koko ajan. Yksilöön kohdistuvat odotukset kasvavat. Samanaikaisesti eriarvoisuus ja tuloerot lisääntyvät. Lapsuuden ympäristön ja nuoruuden valintojen vaikutukset ovat hyvin kauaskantoisia. Ammatillisessa ajattelussa on onneksi viime aikoina alettu ymmärtämään ennaltaehkäisevän työn merkitys hyvinvointia lisäävänä sekä yhteiskunnallisia säästöjä tuottavana tekijänä, ja perheiden ongelmiin pyritään puuttumaan varhaisessa vaiheessa. Kuitenkin edelleen sosiaalisen työn painopiste on kaiken kaikkiaan liikaa korjaavassa työssä. Perheiden huono-osaisuus on periytyvää sukupolvelta toiselle. Tämän kierteen katkaisemiseksi ennakoivalla ongelmiin puuttumisella tulisi olla tärkeämpi sija valtakunnallisesti tehdyssä sosiaalisessa työssä.

7.1 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkijan on oleellista tiedostaa ennen tutkimuksen aloittamista että mitä avoimemmasta tiedonkeruumenetelmästä on kyse sitä vaikeampaa on etukäteen arvioida mahdollisia eettisiä pulmia. Laadukasta tutkimusta määrittelee sitoutuneisuus eettisyyteen. Tutkimuksen ja etiikan tulee kytkeytyä vahvasti toisiinsa. Tutkimuksella saavutetut tulokset määrittelevät ratkaisuja jotka tehdään eettisestä näkökulmasta ja eettinen ajattelu vaikuttaa tutkimuksessa edetessä tehtyihin päätöksiin. (Tuomi & Sarajarvi, 2013, 125.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus rakentuu erilaisten vaatimusten kautta. On hyvin keskeistä, että tutkijalla olisi riittävästi aikaa tutkimuksensa toteuttamiseen. Lisäksi tutkimuksen julkisuus prosessin kehittymisen aikana on luottamusta lisäävä toimintatapa. Julkisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä että tutkimuksen arviointia tekevät vertaisarvioijat, eli muut tutkijat. Tutkimuksen tulosten hyödyntäjien sekä lukijoiden arviot tutkimuksesta ovat myös yksi luotettavuutta lisäävä keino. (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 142.) Tehdessämme opinnäytetyötä, käytettävissä ollut aika ei ollut optimaalinen, mutta kykenimme kuitenkin käyttämään kaiken ajan kohtuullisen tehokkaasti. Opinnäytetyömme arvioinnissa hyödynnettiin myös vertaisarviointia opponenttien palautteen kautta. Lisäksi opinnäytetyömme lukivat myös Lahden yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilökunta, joten ehdimme vielä tehdä ennen opinnäytetyömme lopullista palauttamista heidän toivomiaan muutoksia.

Tutkimusmenetelmien yhteiskäyttö eli triangulaatio on kokonaisuus jossa käytetään erilaisten tutkijoiden, teorioiden, lähteiden sekä menetelmien yhdistelmää tutkimuksessa. Useiden menetelmien yhdistämistä on pidetty hyvin käyvässä metodina tutkimuksen laadukkuuden arvioimisessa. Kuitenkin triangulaation käyttämiseen liittyy selvästi myös problematiikkaa. Ensinäkin on hyvin oleellista, että tutkija, joka käyttää triangulaatiota tutkimuksessaan, on selkeä käsitys menetelmän tuomista mahdollisuuksista ja vajavaisuuksista. Lisäksi triangulaatiota on kritisoitu siitä, että vaikka se tuo tutkimukselle ehdottomasti syvyyttä ja laajuutta, se ei välttämättä lisää tutkimuksen tulosten paikkansa pitävyyttä. Opinnäytetyössämme käytimme lähteitä ja eri tutkijoiden ajatuksia kohtuullisesti, mutta triangulaation määritelmä ei työssämme toteutunut. (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 144.)

Hyvien tieteellisten käytäntöjen tulee olla keskiössä tutkimusta tehdessä. Olemme opinnäytetyössämme pyrkineet huolelliseen tutkimusaineiston käsittelyyn, eettiseen tutkimusaineiston hankintaan sekä olemme viitanneet muiden tuottamiin lähdekirjallisuuteen oikeanlaisilla viittauksilla. Hankimme tutkimusluvan asianmukaisesti sekä suunnittelimme tutkimuksen mahdollisimman huolellisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 5.) Tällä kaikella olemme saavuttaneet opinnäytetyöltä vaadittavan eettisyyden sekä luotettavuuden.

Käsittelimme eettisyyttä myös jo opinnäytetyösuunnitelmassa. Ennen haastattelujen alkamista kerroimme työntekijöille kuinka tulemme huolehtimaan materiaalin säilyttämisestä, joten saimme jokaisen haastateltavan hyväksynnän toiminnallemme ennen varsinaista tiedonkeruuta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Olemme opinnäytetyötä tehdessämme huolehtineet haastatteluihin osallistuneiden anonyymiyden säilymisestä, eikä kenenkään haastateltavan nimeä tai tunnistetietoja ilmene opinnäytetyöstämme. Kaikkea tiedonkeruussa hankkimaamme tietoa on käsitelty vain meidän opinnäytetyön tekijöiden kesken ja kaikki haastattelumateriaali on tuhottu opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Opinnäytetyömme luotettavuutta osaltaan lisää myös se, että haastattelimme kaikkia kolmea haastateltavaa samojen teemojen ja kysymysten kautta. Tästä syystä saatu tutkimustieto on mahdollisimman samankaltaisissa olosuhteissa kerätty ja täten relevantti.

7.2 Jatkotutkimusajatukset

Jatkotutkimusaiheita nousi opinnäytetyön pohjalta useita. Yksi mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi esimerkiksi se miksi joidenkin asiakkaiden kohdalla valvontarangaistuksen suorittaminen onnistuu, vaikka yhdyskuntapalvelu on aiemmin keskeytynyt. Myös tuomiota suorittavien tai sellaisen suorittaneiden näkemyksiä tuesta ja kontrollista seuraamuksien aikana olisi mielenkiintoista tutkia. Arvokasta tietoa saisi varmasti myös yhdyskuntapalveluun liittyen eri palvelupaikkojen suhteesta tukeen seuraamuksen onnistumisen kannalta. Valvontarangaistuksessa omaisnäkökulma olisi edelleenkin yksi tutkimuksen arvoinen teema ja tulevan lakiuudistuksen toimivuus tai toimimattomuus voisi olla myös oleellista jatkotutkimuksen kannalta.

LÄHTEET

- Beccaria, C. 2012. Rikoksesta ja rangaistuksesta. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: Acta Poenologica 2/2012.
- Blomster, P., Linderborg, H., Muiluvuori, M.-L., Salo, I., Sunimento, K. & Tyni, S. 2014. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2013. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. Saatavissa: http://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/7W5DQb7OB/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2013_.pdf
- Bottoms, A., Rex, S. & Robinson, G. 2004. Alternatives to prison – Options for an insecure society. Devon: Willan publishing.
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Foucault, M. 2000. Tarkkailla ja rangaista. Helsinki: Otava.
- Haaraoja, M. & Putkonen, J. 2012. Yhdyskuntaseuraamustoimiston sosiaalityön yhteiskunnalliset ja yksilölliset merkitykset. Lapin yliopisto: Pro gradu -tutkielma. [viitattu 16.12.2014]. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/86761/Haaraoja.Minna%26Putkonen.Jussi.pdf?sequence=1>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. Uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Järvinen, M 2007: Asiakas työntekijäsuhteen dialoginen arviointi
- Kriminaalihuollossa. 2007. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2007, Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala
- Keinänen, A. 2008. Yhdyskuntapalvelu empiirisen kriminologisen tutkimuksen kohteena. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Kivivuori, J. & Linderborg, H. 2009. Lyhytaikaisvanki – Tutkimus lyhytaikaisvankien elinoloista, elämänkulusta ja rikollisuudesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 248. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2009. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kuha, M. 2014. Valvontarangaistus oikeuskäytännössä. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Oikeustieteiden tiedekunta. Saatavissa:
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/95805/Kuha.Marita.pdf?sequence=2>

Kylmänen, A. 2014. Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit aikuissosiaalityössä. Lapin Yliopisto: Pro gradu –tutkielma. [viitattu 19.12.2014]. Saatavissa:
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/97268/Kylm%C3%A4nen.Anna.pdf?sequence=2>

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: Acta Poenologica 1/2014. Helsinki: Tietosanoma.

Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa 422/2002. Saatavissa:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020422?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20henkilötietojen%20käsittelystä%20rangaistusten%20täytäntöönpanossa>

Laki valvontarangaistuksesta 330/2011. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110330>

Laki yhdyskuntapalvelusta 1055/1996. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961055>

Lappi-Seppälä, T. & Niemi, H. 2014. Rikollisuustilanne 2013 - Rikollisuus ja seurausjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Matikkala, J. 2010. Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus – Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita prima Oy.

Oksanen, J. 2014. Motivointi työvälineenä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rikosseuraamusalan asiakaskunta, työprosessit ja kuntouttaminen. 2008.

Työryhmän mietintö 5/2008. Rikosseuraamusviraston monisteita - sarja. [Viitattu 16.12.2014] Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/z9ghz.pdf>.

Rikosseuraamuslaitos 2013. Yhdyskuntapalvelu [viitattu 3.12.2014]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/yhdyskuntapalvelu.html>

Rikosseuraamuslaitos 2014. Seuraamukset [viitattu 24.12.2014]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset.html>

Saaristo, K. & Jokinen, K. 2004. Sosiologia. Juva: WS Bookwell Oy.

Sairausvakuutuslaki 1224/2004. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041224>

Tuhkanen, H. 2012. Rikollisuuden syyt, syyntakeisuus ja mielentilan tutkiminen. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Oikeustieteiden tiedekunta.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäiltyjen käsitteleminen Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö [viitattu 18.12.2014]. Saatavissa:

http://www.etiikanpaivat.fi/sites/etiikanpaiva.fi/files/htk_ohje_verkko14112012.pdf

Vilen, M., Leppänen, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. Uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Whitfield, D. 1997. Tackling the tag – The electronic monitoring of offenders. Winchester: Waterside press.

LIITTEET

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖ

1. Opinnäytetyöntekijä/-t	Nimi Koulutusala Koulutusohjelma	Salopino Mikko ja Jaakko Talvitie Sosiaali ja terveysala Sosionomi
	Sähköposti Puhelin	mikko.salopino@student.lamk.fi, jaakko.talvitie@student.lamk.fi Jaakko Talvitie 0451275169 Mikko Salopino 0509119545
2. Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus (mihin tarkoitukseen ja mitä tietoa kerätään)	Tutkia valvontarangaistuksen vaikutusta tuomitun omaisiin	
3. Menetelmä (esim. Webropol-kysely)	Teemahaastattelu	
4. Aikataulu ja toteutus (esim. valmis arvioitu pvm)	Syyslukukausi 2014	
5. Laajuus (esim. montako kysymystä ja minkätyyppisiä)	Teemahaastattelussa kuusi kysymystä	
6. Kohderyhmä (esim. opiskelijaryhmä, kuinka monta opiskelijaa)	6 omaista	
7. Eettiset lähtökohdat (aineiston suojaus ja säilytystapa)	Yks-toimiston ohjeiden mukaan	
8. Opinnäytetyön ohjaaja	Taina Heininen-Reimi	

Noudatan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisemia hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoja (http://www.tenk.fi/hyva_tieteellinen_kaytanto/Hyva_Tieteellinen_FIN.pdf).

Hakijan allekirjoitus

Lahti
Paikka

8.9.2014
Päiväys

Jaakko TALVITIE
Allekirjoitus ja nimen selvennys
Mikko SALOPINO

Tutkimusluvan myöntäjä

LAHTI
Paikka

8.9.2014
Päiväys

T. M.
Allekirjoitus ja nimen selvennys

9. Tiedottaminen päätöksestä (luvan myöntäjä täyttää)	☒ tutkimuslupa myönnetään
	☐ tutkimuslupaa ei myönnetä
Perustelut:	_____

